

1. Journalist

Asle Hansen, Dagbladets nettredaksjon

2. Tittel

Oljemarerittet

3. Publisert

Fra 5. november 2005 og publiseres fremdeles. Innledningsvis i Dagbladets papirutgave, men fra februar 2006 utelukkende publisering på Dagbladet.no. Totalt over 70 avvissaker, hvorav 56 saker publisert på Dagbladet.no i 2006.

4. Adresse

Dagbladet, PB 1184 Sentrum, 0107 Oslo

5. Kontaktperson

Asle Hansen, Dagbladet.no, 91 60 04 40

6. Bakgrunn Oljemarerittet

Prosjektet, som vi har valgt å kalle Oljemarerittet, består av tre ulike sakskomplekser med ulike arbeidshypoteser og metodiske grep. Oljemarerittet omfatter Ekofisk-saken, MS-saken og Flygassaken.

Disse kunne ha blitt redegjort for som tre selvstendige prosjekter, men vi fant dette unaturlig, fordi alle tre sakskomplekser springer ut fra samme opprinnelige prosjekt: «Giftoljeskandalen» fra 2003 (metoderapport vedlagt).

Ekofisk-saken og MS-saken handler begge om menneskers eksponering for kjemikalier på arbeidsplassen offshore og om hvordan de skadde blir møtt av oljeselskapene de har jobbet for og myndighetene.

Også MS-saken og Flygassaken er nært knyttet til hverandre. Gassturbinene som er installerte offshore og jetmotorene i kommersielle fly er samme type motor, og bruker de samme turbin- og hydraulikkoljene. Giftstoffer i disse oljene kan, ved lekkasje og høy temperatur, utvikle seg til nervegassliknende forbindelser, egnet til å framkalle lammelser, alvorlig nerveskader og symptomer på den sjeldne og fryktede nerverelidelsen multippel sklerose (MS).

Flymotorer og offshore gassturbiner er potensielle eksponeringskilder, og det går fram av vitenskapelig litteratur at giftstoffene i disse smøreoljene kan gi alvorlige nerveskader hos mennesker.

Både i yrkesgruppen oljearbeidere og blant flygende personell har trolig mange tusen tidligere og nåværende ansatte påviselige skader på nervesystemet. Avsløringene Dagbladet.no har gjort i MS-saken vil kunne få avgjørende betydning for de flere tusen som i dag har påviselige skader på nervesystemet, men som per i dag ikke får helsesituasjonen godkjent som yrkesskade. Dette vil bli redegjort nærmere for senere i denne metoderapporten.

Vi har funnet det hensiktsmessig å redegjøre for arbeidshypotesene og metodikken knyttet til Ekofisk-saken først, for deretter å gjøre det samme med MS-saken og Flygassaken.

Konfrontasjoner med selskaper og myndigheter, konsekvenser av avsløringene og spesielle erfaringer som er høstet gjennom arbeidet, vil bli redegjort for samlet etter gjennomgangen av metodikken i de tre sakskompleksene.

1. februar 2006 flyttet undertegnede journalist på seg i Dagbladet og begynte, etter eget ønske, som nyhetsreporter i nettredaksjonen. "Oljemarerittet" er derfor utelukkende basert på nettsaker, noen med video eller større grafiske presentasjoner for leseren. Enkelte artikler er dog publisert både i nett- og papirversjon. Fra et gravejournalistisk ståsted byr nettet som medium på utfordringer, men også på nye og store muligheter. Dette vil bli redegjort for på et senere tidspunkt.

7. Ekofisksaken

Fra 5. november 2005 og fram til årsskiftet avslørte Dagbladet en opphopning av kreft og giftskader blant ansatte i Nordsjøen. I første rekke på det ConocoPhillips-opererte Ekofiskfeltet, men også på enkelte Statoil-opererte plattformer i Nordsjøen.

Samtidig avdekket vi også en overraskende stor kunnskapsmangel om kjemisk eksponering offshore blant forskere og i medisinske miljøer. Mye tyder på at oljeindustrien selv har torpedert studier av benzen og andre kjemikalier offshore, og samtidig stukket kjepper i hjulene for forskere som har villet undersøke sykdomsrisikoen blant oljearbeiderne. Dette fremgår blant annet i saken på Dagbladet.no «Ber om åpenhet» 20.11.2005.

Disse innledende avsløringene utgjorde en mindre del av undertegneds SKUP-bidrag i fjor, kalt «Kjemisk helsefare» (vedlagt).

Vi har det siste året fulgt skadegruppa fra Ekofisk, og kartlagt og arbeidet oss gjennom forskningsmateriale, rapporter og vitnebeskrivelser vi har mottatt fra ansatte i bransjen. Dette har resultert i over 35 avissaker som har skapt sterke reaksjoner fra selskaper, sykehus og myndigheter.

Dagbladet.nos journalistiske undersøkelser rundt de skadde fra Ekofiskfeltet i Nordsjøen, utgjør en viktig del av bidraget til SKUP 2006.

7.1 Problemstillinger og arbeidshypoteser

Skadegruppa fra Ekofisk teller i dag over hundre personer. Gruppa består av kreftsyke, kjemikalieskadde og pårørende etter avdøde oljearbeidere som nå alle fremmer yrkesskadesak.

Dette var problemstillingene vi sto overfor innledningsvis:

- Hvordan stiller selskapene seg, i første rekke ConocoPhillips og Statoil, til en stadig voksende skadegruppe av tidligere ansatte?
- Hvordan håndterer myndighetene og trygdemyndighetene dette?
- Hva gjør forsikringsselskapene?

Vi var og er fast bestemt på å følge denne saken helt til mål og flere problemstillinger har åpenbart seg underveis i arbeidet.

7.2 Flere hypoteser

Historisk ser man at syke arbeidstakere sjelden sklir enkelt gjennom trygde- og forsikringsoppgjør, men bråstoppen mange skadde med yrkesbakgrunn fra Nordsjøen har møtt savner sidestykke. Til dags dato er det bare én av de over hundre skadde som, etter mye arbeid, har fått Folketrygdens godkjenning på at han er yrkesskadd som følge av kjemikaliepåvirkningen på Ekofisk.

Og hittil har bare én, etter å ha inngått forlik, fått penger fra forsikringsselskapet.

De skadde møtte veggen på de arbeidsmedisinske avdelingene på sykehusene. Gjennomgangstonen var at de ikke hadde medisinsk grunnlag for å konkludere med at skadene skyldes nettopp arbeidsmiljøet i Nordsjøen.

Vi måtte ta et skritt tilbake og kunne nå bare unntaksvis følge opp de skadde gjennom trygdesystem og forsikringsmølle.

Hovedfokus ble å finne ut hvorfor arbeidsmedisinerne sto i stampe. Mange av de skadde hadde åpenbart vasset i olje, gasser og produsert vann som inneholdt potente løsemidler og en rekke giftige og kreftfremkallende stoffer.

Selv om det er lite sannsynlig at alle i skadegruppa har et reelt krav om yrkesskaderettigheter, er det hevet over tvil at alle de over hundre har reelle skader og har jobbet for samme selskap i Nordsjøen.

- Hva er årsaken til at sykdommene og skadene ikke kan knyttes direkte til arbeidsplassen?
- Hvordan kan det mangle sentral informasjon om arbeidsforholdene i Norges største eksportnæring?

7.3 Metodikk

Gjennom systematiske samtaler med skadegruppa, deres advokat og yrkes- og miljømedisinsk avdeling på Sykehuset Telemark, ble det klart hvor skoen trykker.

Sykehusene mangler rett og slett data for hva oljearbeiderne har vært utsatt for. Arbeidsmedisinerne må kunne dokumentere at skadene kan relateres til eksponeringen på arbeidsplassen. Ellers vil ikke sykehusene kunne konkludere til fordel for skadelidte.

- Hvorfor er det mangel på *tilgjengelig* informasjon om oljearbeidernes arbeidsforhold?
- Hvorfor står sykehusene uten tilstrekkelig eksponeringsdata? Hvordan kan dette være mulig etter 30 års norsk oljeeventyr i Nordsjøen?

Vi fant raskt ut at ConocoPhillips ikke har forsørget verken de skadde eller sykehusene med målerapporter av særlig verdi. Konsekvent sender selskapet fra seg nullmålinger når det gjelder eksponering for giftige stoffer. Dette kan bety tre ting:

- Selskapet har ikke overvåket arbeidsmiljøet, slik loven krever det skal gjøre.
- Selskapet har giftinformasjon de ikke ønsker skal bli kjent.
- En kombinasjon av foregående.

I tillegg har forsøk på å erverve slik informasjon blitt sabotert tidligere av bransjen.

Med denne erkjennelsen tok arbeidet en annen retning. Vi sto overfor en formidabel oppgave: Skulle de skadde ha noen reell sjanse for å få oppfylt sine yrkesskaderettigheter, og vi skulle ha en sak å dekke, var det opp til oss å grave fram bevis som forteller hva de syke oljearbeiderne er blitt utsatt for i Nordsjøen. Og under hvilke forhold dette har skjedd.

7.3.1 Forskning

Vi tok sikte på å skaffe oversikt over forskningsstudier, igangsatte, ferdigstilte eller planlagte, som sier noe om eksponeringssituasjonen i Nordsjøen. Dette viste seg å gi viktige resultater.

a) Over lengre tid var vi i kontakt med Universitetet i Bergen, som vi visste var godt i gang med å se på risiko for blodkreft blant oljearbeidere.

Det første gjennombruddet kom våren 2006. Da var forskerne klare med sine foreløpige resultater, som viser en dobling av risiko for å utvikle blodkreft blant mannlige oljearbeidere, sammenliknet med normalbefolkningen.

Det var ikke gitt å få ut nyhetsaken «Full blodkreftalarm i Nordsjøen» 04.08.2006, ettersom forskere ved Universitet i Bergen var skeptiske til å slippe delresultater av et større forskningsprosjekt, der deler av analysearbeidet fremdeles ikke er fullført.

De kan ennå ikke gå ut med informasjon om hvilke blodkrefttyper som det er overhyppighet av blant oljearbeiderne.

Flere i skadegruppa er rammet av blodkreft. En av dem, Lars Ivar Randen, har blodkrefttypen akutt lymfatisk leukemi. Det mangler tilstrekkelig vitenskapelig litteratur på sammenhengen mellom benzenpåvirkning og denne type blodkreft, og Randen hadde fått negativ arbeidsmedisinsk utredning fra Haukeland universitetssykehus.

Folketrygden var i ferd med å avvise Randens yrkessykdomssak da «Full blodkreftalarm i Nordsjøen» ble trykket. På grunn av at de ferske resultatene og avissaken i Dagbladet.no, gikk trygden med på å fryse Randens sak i påvente av nærmere analyse av forskningsresultatene.

Frigivelsen skjedde ikke uten påtrykk fra Dagbladet.no. Frykten for kritikk fra andre i forskningsmiljøet for å gå ut med resultater for tidlig, og uten at det skjedde i et internasjonalt tidsskrift, var stor. Universitetet gikk noen runder i tenkeboksen. Forskerne hadde lagt fram de oppsiktsvekkende resultatene på en medisinkongress i Milano. Det var vi klar over. Dessuten var deres funn av dobling av blodkreftrisiko et ubestridelig faktum, som ikke hadde noe med analysen i studien å gjøre.

Det hører med til historien at Universitetet i Bergen fikk kritikk fra forskerhold om å ha vært for meddelssomme overfor Dagbladet.no. Først i vår vil blodkreftprosjektet bli publisert i et anerkjent legetidsskrift.

b) Noen måneder senere, i august 2006, ble vi varslet av en i skadegruppa om en svensk blodkreftstudie knyttet til oljeraffineriet Preemraff i Lysekil.

Studien viser blant annet en dobling av blodkreftfrisiko hos lokalbefolkningen som bor i vindretningen fra oljeraffineriet. Forskerne snakket om benzenforgiftning.

For Dagbladet.no ble denne studien viktig da den viser det samme og bygger opp under resultatene fra Universitetet i Bergen. Dessuten går det fram av studien at det finnes personer i lokalmiljøet i Lysekil som har fått akutt lymfatisk leukemi, den meget sjeldne blodkrefttypen som har rammet tidligere Ekofiskarbeider Lars Ivar Randen.

c) Dagbladet.no gjennomgikk også et stort antall tidligere studier på nytt, på jakt etter informasjon som kunne si noe om sammenhengen mellom oljearbeidernes helseplager og arbeidssituasjonen.

I hasterapporten som statsråd Bjarne Håkon Hanssen beordret etter Dagbladets avsløringer i november og desember 2005, og som lå på statsrådets bord 23. desember 2005, fant vi en tre linjers passiar som vi ikke hadde festet oss ved tidligere.

Det ble vist til tall fra Statistisk sentralbyrå, utarbeidet i forbindelse med en 2005-rapport fra Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) Tallene viser høyere dødelighet ved lavere alder blant oljearbeidere sammenliknet med normalarbeidsstokken.

Etter innhenting av STAMI-rapporten og samtaler med forskere på SSB og STAMI, kunne vi bringe nyheten om at oljearbeiderne har opptil 42 prosent høyere dødelighet, sammenliknet med resten av arbeidsstokken. Overfor Dagbladet.no trakk forskerne fram kjemisk eksponering som en forklarende faktor.

En mer generell betraktning: Tatt i betraktning alle gassturbinene som er i bruk over store deler av Nordsjøen, er Norge i en unik posisjon til å forske på sammenhengen mellom denne type eksponering og skader på nervesystemet.

7.3.2 Skadegruppa

Våren 2006 bestemte vi oss for å anskueliggjøre oljearbeidernes situasjon ved å kartlegge skadegruppa som teller over hundre personer.

a) Vel vitende om at dette ikke vil bli tillagt vitenskapelig vekt, mener vi likevel at oversikten gir en god pekepinn på hva et felles arbeidsmiljø har gjort med de mange skadde. Rapporten viser omfanget og helsesituasjon gjennom statistikker over skadegruppa.

Første gruppe ut var turbinavdelingen på Ekofisk. Etter analysen kunne Dagbladet.no 20.08.2006 skrive nyhetssak på at 11 av 44 i dag er syke og ute av stand til å jobbe. I gjennomsnitt hadde personene jobbet på Ekofisk i 20,1 år og var i gjennomsnitt 49 år gamle da de ikke klarte mer..

Samme arbeid er i gang overfor krangruppa på Ekofisk, men dette tallene er ikke ferdigstilt i skrivende stund.

b) Vi gjennomførte også systematiske intervjuer med et større antall skadde, for å finne fellestrekk i eksponeringssituasjonen og for å kunne påpeke mangelfull oppfølging og lovbrudd fra selskapets side. Disse grepene resulterte i nyheten 27.12.2006 om at ConocoPhillips satte gassdetektorer ut av spill ved lekkasjer for å unngå nedstenging av produksjon og påfølgende milliontap.

Dette framstår som påstander, all den tid vi ikke har skriftlig dokumentasjon som beviser dette. Men vi har fått bekreftet dette fra en lang rekke uavhengige kilder, både gjennom skrevne beretninger fra personer i skadegruppa og gjennom systematiske intervjuer med mange tidligere oljearbeidere.

Etter at vi trykket saken, meldte det seg flere, både syke oljearbeidere og friske som fremdeles er i jobb, som kunne fortelle at såkalt «bypassing» av gassdetektorer har forekommet i stor utstrekning.

Her snakker vi om grove og svært farlige brudd på lovgivningen. Ved større gasslekkasjer skal det ikke store gnisten til før man opplever eksplosjon. Å sette gassdetektorer ut av spill er til fare for liv og helse for alle som befinner seg på plattformen, av flere årsaker enn den eksponeringen man kan utsettes for som arbeider der.

Vi ba også om at flest mulig i skadegruppa tok seg bryet med å forfatte et skriv om sine eksponeringsopplevelser på Ekofisk og om hvilke helseplager de har i dag. Foreløpig har rundt 50 i skadegruppa gjort dette.

c) Vi har brukt mye tid på å få god oversikt over skadegruppa. På den måten har vi kunnet trekke fram enkeltsaker som illustrerer hva flere i skadegruppa har fått problemer med, for eksempel i møte med trygdemyndighetene.

Denne oversikten ble også avgjørende for at vi kunne vise at også Ekofiskfeltet har flere tidligere turbinarbeidere med MS- eller nerveskader. Dette kom i forlengelsen av den såkalte "MS-saken på Statfjord A" som vil bli redegjort nærmere for senere i denne rapporten.

7.3.3 Anonyme kilder i oljeselskapene

Vi er i kontakt med personer som fremdeles er i arbeid i Nordsjøen, og som er villige til å ta den risikoen det medfører å rote i arkiver og systemer og sende informasjon til Dagbladet.no.

Av hensyn til kildevernet, kan vi selvfølgelig ikke redegjøre i detalj rundt denne kontakten, men at den har vært avgjørende for å bevise farlige forhold, er hevet over tvil.

a) Våre kontakter på Ekofisk har vært direkte årsak til at vi har kunnet trykke faktiske bevis på hva slags giftinformasjon ConocoPhillips tilbakeholder overfor så vel de skadde som de arbeidsmedisinske avdelingene på sykehusene. Dagbladet.no avslørte 07.12.2006 at ConocoPhillips ikke har gitt korrekte opplysninger om mengden av giftstoffer arbeiderne har vært utsatt for til arbeidsmedisinere ved Sykehuset Telemark og Haukeland Universitetssykehus.

Våre kontakter er også årsaken til at Dagbladet TV har kunnet vise unike eksponeringsbilder fra Ekofisk. Arbeidere som, helt uten åndedrettsvern, jobber i en giftsky så sent som i 1998. ConocoPhillips var på denne tida nødt til å ha visst at disse arbeidsoperasjonene er egnet til å forårsake ubotelig helseskade.

b) I kjølvannet av avsløringene satte Statoil ned en egen granskingsgruppe som så på håndtering av kjemisk helsefare på selskapets installasjoner i Nordsjøen.

Gjennom kontakter i Statoil-systemet hadde Dagbladet.no, til selskapets irritasjon og forundring, denne rapporten i hende før den hadde vært til endelig behandling i selskapets ledelse.

Resultatet ble saken «Statoil slakter seg selv» 15.08.2006. Selskapet anskueliggjorde og innrømmet det vi hadde jobbet så lenge for å få etablert: Selskapene har ikke god nok kontroll med farlig eksponering i arbeidsmiljøet.

7.3.4 Lovverket

Den såkalte Ekofisktanken, en gigantisk lagringstank for råolje på Ekofiskfeltet, har de siste årene vært under opphugging. Vi undersøkte hvem som har dette oppdraget, og fant ut at det utføres av firmaet AF Decom, som må ha konsesjon fra fylkesmannen for sitt virke.

Dette fører med seg et krav om at selskapet må gjøre analyser og målinger av det de hugger. Vi er nå i en prosess hvor vi forsøker å få ut deres målerapporter med hjemmel i paragraf 16 i Miljøinformasjonsloven..

Materiale AF Decom besitter er av stor interesse for skadegruppa. En insider har gitt Dagbladet.no en rapport som viser foreløpige kvikksølvfunn er estimert til 99 kilo. Dette funnet stammer fra en enkelt lagringscelle, som bare utgjør en liten del av tanken.

AF Decom, som jobber på oppdrag for ConocoPhillips, mener at vår tolkning av Miljøinformasjonsloven er feil, og har foreløpig ikke frigitt noen rapporter. De har sågar engasjert et advokatfirma til å bistå dem i denne saken.

Avgjørelse om innsyn vil fattes i Disiplinærutvalget i Miljøverndepartementet.

Også overfor spesialfyllinga på Langøya utenfor Holmestrand, som mottar spesialavfallet etter huggingen av Ekofisktanken, forsøker vi å få ut giftinformasjon gjennom henvisning til paragraf 16 i Miljøinformasjonsloven. Fyllinga drives av firmaet Noah AS.

Lovparagrafen gir folk i nærmiljøet til slike anlegg innsynsrett i hvilke potensielt farlige stoffer som er i omløp i forbindelse med arbeidet.

Spørsmålet Disiplinærutvalget må ta stilling til, er om lovparagrafen også gir de tidligere oljearbeiderne rett til utvidet innsyn.

Uansett utfall gir denne prosessen nok et bevis for hvordan ConocoPhillips systematisk motarbeider at andre skal få innsyn i relevant giftinformasjon som de skadde trenger i forbindelse med yrkesmedisinsk utredning. Hadde det vært greit for ConocoPhillips, ville trolig verken opphuggingsfirmaet eller spesialfyllinga hatt motforestillinger om frigivelse av giftinformasjon.

7.3.5 Påvirkning

Min personlige oppfatning er at journalistikk generelt, og gravejournalistikk spesielt aldri kan være objektiv. Du blir nødt til å velge et utgangspunkt, og da fortrinnsvis være på den lille manns side i kampen mot en overmakt.

Men dette betyr ikke at man ikke kan gi en balansert framstilling av virkeligheten. Og man skal vokte seg vel for å bli en aktør i saken. Det er noe vi har minnet oss selv ofte om, i en prosess hvor dette til tider har vært en vanskelig balansegang.

a) Ved to anledninger i arbeidet med Ekofisk-saken har vi vært i møte sammen med ulike skadde hos stortingsrepresentant Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) og vist fram dokumentasjon.

Dette vel vitende om at hun er saksordfører for HMS-meldingen offshore i Arbeids- og sosialkomiteen, og dermed har betydelig påvirkningskraft i forhold til komiteens syn på saken.

Vi har vært nøye med bare å rapportere det vi faktisk kan dokumentere og har dokumentert på trykk i avissaker, og føler i så måte at vi har beholdt reporterrollen, uten å falle ut i aktørvirksomhet.

For sakens framgang var dette uomtvistelig et godt grep. Woie Duesund reagerte kraftig på den dokumentasjonen hun ble forelagt. Hun var lenge det eneste medlemmet av stortingskomiteen som tok til orde for uavhengig gransking av oljeselskapene og arbeidssituasjonen.

Først etter avsløringene av hvordan ConocoPhillips tilbakeholder giftinformasjon og hvordan Statoil forsøkte å dysse ned skadeomfanget i den såkalte MS-saken, blant annet skrevet om 20.12.2006, våknet de andre partienes representanter i Arbeids- og sosialkomiteen.

I skrivende stund har komitéledelsen akkurat tatt til orde for at arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen må beordre uavhengig gransking av både ConocoPhillips og Statoil på bakgrunn av Dagbladet.nos avsløringer.

b) Dagbladet.no fulgte Stortingets behandling av HMS-meldingen offshore tett. Vi satt ringside under Arbeids- og sosialkomiteens åpne høring om HMS-meldingen, i første rekke for å kartlegge hvordan de ulike aktørene som fagforeninger, selskaper og ikke minst komitémedlemmer står når det gjelder kjemisk helsefare offshore.

I forlengelse fulgte vi også tett prosessen rundt hvordan Stortinget forpliktet seg i forhold til kjemisk helsefare offshore og oppfølging av syke oljearbeidere.

Om Stortingsflertallet hadde forpliktet seg til å initiere forskning rundt historisk og nåtidig eksponering i Nordsjøen, igangsatt undersøkelser for å avdekke kunnskapshull og sørge for tiltak som sikrer alle syke oljearbeidere lik yrkesmedisinsk oppfølging - uten at vi hadde ligget tett på disse prosessene, er et åpent spørsmål.

c) Vi snakket også mye med fagfolk på de arbeidsmedisinske avdelingene, i sær med Sykehuset Telemark som fikk den første gruppa av tidligere Ekofiskarbeidere til arbeidsmedisinsk utredning.

Sykehuset oppdaget fort, som nevnt tidligere, at de manglet nødvendig informasjon til å kunne utrede de skadde skikkelig, men viste en økende forståelse for at det likevel kunne være noe med arbeidsmiljøet som har ført til at så mange er blitt syke. De søkte etter hvert midler til et prosjekt hvor de skulle se på skadegruppa i sammenheng.

De arbeidsmedisinske avdelingene på Sykehuset Telemark og Haukeland universitetssykehus sa seg etter hvert også villige til å ha et møte med representanter fra skadegruppa.

Normalt sett ville sykehusene tatt for seg oljearbeiderne én etter én, og forholdt seg til de mangelfulle eksponeringsdata som forelå. Dette ville helt sikkert ha ført til at svært mange skadde mistet sine yrkesskaderettigheter.

Uten den tett kontakten med arbeidsmedisinerne, er det tvilsomt om sykehusene ville ha gått til det skritt å tilskrive ConocoPhillips og klage på tilbakeholdelsen av giftinformasjon, viderebrakt av Dagbladet.no 23.11.2006.

7.3.6 Nettet

Årets prosjekt har gitt mulighet til å utforske internett som gravejournalistisk medium. Især i forhold til Flygassaken (se eget punkt) har metodikk knyttet til nettpubliserings gitt store utslag, men også i arbeidet med Ekofisksaken har den tettere kontakten med publikum som nettet innebærer båret frukter.

I en rekke av oljesakene åpnet vi for at publikum kunne skrive inn sine kommentarer. Ved flere anledninger valgte vi å gå inn i debatten og respondere på innlegg fra personer som syntes å sitte på vesentlig dokumentasjon.

På denne måten ble vi kjent med hvor i Nordsjøen ulovlige vernemasker er i bruk, og vi kom i kontakt med personer som hadde relevant informasjon om ulike typer eksponeringssituasjoner i Nordsjøen. Sakene ble slått opp i Dagbladet.no.

Vi tok også for oss flere kritiske bemerkninger i debattinnlegg. Av og til hadde personer innvendinger mot ting som kom fram i vitneutsagn i artiklene. Dette ble et nyttig korrektiv for oss, all den tid vi tok med oss de kritiske innvendingene og lot fagfolk undersøke sannhetsgehalten.

Nettet ga oss også muligheten for å bruke videoer fra arbeid Ekofisk, der arbeidere utførte arbeid med de oljeførende rørledningene offshore. Videoene er fra 1998 og viser en stor forskjell på datidens kjeledresser og nåtidens kjemikalidrakter.

7.3.7 Kjemi

Til tross for ConocoPhillips tilbakeholdelse av giftinformasjon, har vi likevel skaffet til veie et stadig voksende materiale som omhandler giftstoffer oljearbeiderne har vært utsatt for i omgang med oljedamp, gasser og kjemikalier i sitt daglige virke.

I samarbeid med fagekspertise, startet vi i mars en systematisk gjennomgang av ulike eksponeringskilder knyttet opp mot ulike plager vi ser i skadegruppa. Vi har tatt for oss giftstoffene vi vet har vært i omløp på Ekofisk, går gjennom relevant vitenskapelig informasjon og ser om de ulike giftstoffene lar seg knytte opp mot gitte kreftformer. Noen i skadegruppa har blodkreft, andre har leverkreft, nyrekreft eller tarmkreft. Kjemikalierne er mange, og det samme er virkemåtene og egenskapene.

Samme øvelse utføres i forhold til personer med sannsynlig løsemiddelskade eller skader på nervesystemet, som MS. Vi leter etter potente løsemidler og stoffer med nevrotoksisk effekt i det stadig voksende materiale vi har til rådighet.

Vi ser allerede at dette arbeidet kan bli avgjørende for om enkelte i skadegruppa vil nå fram med sin yrkessykdomssak.

7.3.8 Omfang

Det melder seg stadig nye skadde som har jobbet i Nordsjøen. Vi er nøye med å registrere alle som tar kontakt.

Vi har bevisst valgt å henvise de som tar kontakt direkte videre til advokat Kjell Inge Ambjørndalen i firmaet Norman & co i faktaboksen som følger artiklene vi publiserer. Dette har vi diskutert nøye på forhånd i redaksjonen, all den tid det ikke er vår oppgave å forsørge advokater med nye klienter.

Det er tre årsaker til at vi mener dette er en god måte å gjøre det på.

a) De skadde løper ingen økonomisk risiko ved å bli representert av Ambjørndalen. Advokaten tar seg ikke betalt av de skadelidte, og tjener utelukkende penger dersom de skadde skulle vinne fram og få erstatning. I forsikringssakene er det slik at skadelidte får sin erstatning uavkortet dersom de vinner fram. I tillegg må forsikringsselskapet betale advokatens salær.

b) Ambjørndalen representerer en samlet skadegruppe, som igjen representerer en sterk og samlet kraft overfor sykehus, myndigheter, selskap og forsikring.

Som tidligere nevnt, har dette vist seg å være av stor betydning.

c) Advokaten sitter i fagrådet til Arbeidsmiljøskaddes landsforening og er organisasjonens faste juridiske samarbeidspartner i trygde- og forsikringssaker.

7.3.9 Fagforeninger

I saker som omhandler arbeidsmiljø er det som regel stor hjelp å hente hos den aktuelle fagforeningen.

I Ekofisk-saken skulle dette normalt være Ekofiskkomitéen, underlagt NOPEF og LO. Det viste seg imidlertid raskt at Ekofiskkomitéen viste liten vilje til å gå i bresjen for sine tidligere kolleger. Det fikk også Dagbladet.no merke da vi kontaktet komiteen. Ekofiskkomitéen sitter, etter alle solemerker, på en betydelig mengde eksponeringsdata fra Ekofiskfeltet.

Vi ble møtt positivt da vi etterspurte informasjon om antall uføre i selskapet og eksponeringsdataene, men komiteen kom aldri tilbake med informasjon. Etter gjentatte purringer uten resultat, ga vi opp. Vi har undret oss over hvorfor ikke fagforeningen viser vilje til å kjempe for «sine egne», og igangsatte undersøkelser rundt dette.

Så langt vi kan se har LO gjennom tiden aldri har vært særlig opptatt av kjemisk helsefare i industrien. Å hegne om og sikre nye arbeidsplasser har hele veien hatt hovedfokus. Om dette er et fullgodt svar, vet vi ikke, men vi har ikke kunnet finne andre årsaker til fagforeningens industriløjale linje i spørsmålet om kjemisk helsefare.

I fagforeningen SAFE, som organiserer rundt 5000 norske oljearbeidere, fikk vi uvurderlig informasjon. SAFE har i årevis drevet en ensom kamp om sterkere fokus på kjemisk helsefare

i offshoreindustrien. Yrkeshygieniker og organisasjonssekretær Halvor Erikstein, har bidratt sterkt med sin fagekspertise, både overfor Dagbladet.no og skadegruppa.

7.3.10 Jakten på bildebevis

Vi skriver om kjemisk helsefare i en industri hvor det har vært generelt fotoforbud basert på eksplosjonsfare knyttet til blitsbruk. Dette har medført at det bare unntaksvis er gitt tillatelse til fotografering og filming på offshoreinstallasjoner.

Men skriver man om farlige eksponeringssituasjoner i offshoreindustrien, er det viktig også å kunne vise fram bildebevisene. Derfor er det nesten ikke den skadd vi har vært i kontakt med som ikke har fått spørsmål om han er i besittelse av fotodokumentasjon.

Lenge var oversiktsbilder av plattformer og private konsekvensbilder i form av kjemikalie-skadde ansikter, hender og bein det eneste vi hadde til rådighet. Vi har likevel hele tida sett viktigheten av å kunne presentere bildebevis på kjemisk farlige arbeidssituasjoner offshore for leserne og gikk systematisk til verks.

Vårt nettverk av skadde, fagforeningspersonell og anonyme samarbeidspartnere på oljeplattformene ble gjort kjent med vårt ønske om bildemateriale. Alt er av interesse, ga vi beskjed om.

Samtidig finkjemmet vi de billedatabasene vi hadde til rådighet, det være seg Dagbladets fotoarkiv, Scanpix og sist, men ikke minst Kulturminne Ekofisk, et industrihistorisk nettsted om Ekofiskfeltet som viste seg og inneha en gullgrube av et fotogalleri.

Og nok en gang ble det våre anonyme kontakter offshore som forsørget de mest håndfaste bildebevisene på farlig eksponering. Vi fikk stillbilder av arbeidere som sto i gassky og skuffa farlig slam ut av rør på Ekofisk. I oktober 2006 kom bildene vi hadde vøt på utkikk etter: Levende bilder av Ekofiskarbeidere som mottok renseplugg i de oljeførende rørene offshore, helt uten åndedrettsvern, og så sent som i 1998, da selskapet åpenbart måtte vite at dette var farlig (se vedlagt DagbladetTV-dokumentar).

På Kulturminne Ekofisk fant vi bildebevis for at deler av Ekofisktanken ble stengt av i perioder med for høye konsentrasjoner av H₂S-gass i arbeidsatmosfæren. Der lå også bilder som viser hvordan tanken var bygd opp, men en tett barriere rundt som gjorde plattformen nærmest dom ei «giftgryte». Vi vet at trykkingen av dette bildet ga arbeidsmedisinere på sykehusene økt forståelse for hvilket arbeidsmiljø mange av de skadde hadde jobbet i.

7.3.11 Tilsynsmyndighetene

Hva har tilsynsmyndighetene gjort for å overvåke selskapenes håndtering av kjemisk helsefare?

I Nordsjøen er det ikke Arbeidstilsynet som regjerer. I dag er det Petroleumsstilsynet som fører tilsyn med helse, miljø og sikkerheten på sokkelen. Tidligere var det Oljedirektoratets tilsynsavdeling som hadde dette ansvaret.

Vi fant det riktig og viktig å undersøke hvordan myndighetene har ført tilsyn med selskapets håndtering av kjemisk arbeidsmiljø på Ekofisk. Dagbladet.no fant dokumentasjon for at Oljedirektoratet hadde vært på sporadiske tilsynsbesøk på Ekofisk.

Tidlig på 90-tallet fikk Phillips Petroleum krass kritikk for dårlig eller nærmest ikke-eksisterende vedlikehold av produksjonsutstyr på Ekofisk. En myndighetsbestilt rapport konkluderte med at risikonivået på Ekofisktanken var uakseptabelt høyt.

Det gikk så langt som at myndighetene i 1993 truet med å kaste Phillips Petroleum ut av norsk sokkel, dersom de ikke etterkom myndighetenes krav.

Likevel viser senere dokumentasjon at Phillips Petroleum ikke tok tak i vedlikeholdsproblematikken, slik myndighetene forutsatte. En gjennomgang viser at tilsynsmyndighetene har truet og truet, men aldri satt virkelig makt bak kravene.

Men det var først i den såkalte MS-saken (se eget punkt) at vi fant reelle bevis for at tilsynsmyndigheten lot være å føre tilsyn, til tross for at de ble varslet om hvordan Statoil underslo fakta, misledet medisinere og dysset saken ned.

Slik vi ser det, har Petroleumstilsynet i dag begrenset mulighet til å føre tilsyn med selskapenes håndtering av kjemisk helsefare. Tilsynet baserer seg på et internkontrollsystem, hvor selskapene er satt til å overvåke seg selv og føre dokumentasjon for hvordan de håndterer dette.

Petroleumstilsynet dukker ikke opp på overraskende besøk i Nordsjøen og ser på hvordan potensielt farlige arbeidsoperasjoner faktisk blir utført. De fører heller tilsyn med selskapenes ”styring av kjemisk arbeidsmiljø”, og baserer seg på informasjon fra selskapenes intern-rapporteringssystemer. Petroleumstilsynet retter kritikk dersom de finner mangler ved disse.

8. Bakgrunn MS-saken

Både MS-saken og Flygassaken har røtter tilbake til artikkelserien kalt Giftoljeskandalen fra 2003 (SKUP-bidrag vedlagt).

Våren 2003 publiserte vi artikkelen ”Frykter ukjent yrkessykdom”. Artikkelen omhandler Harry Stiegler Brevik og kollegene på Statfjord A som hadde blitt syke med MS-symptomer, trolig etter eksponering for nervegassliknende forbindelser som kan oppstå hvis giftige tilsetningsstoffer i turbin- og hydraulikkoljer blir utsatt for høy temperatur.

Denne etterfulgte artiklene «Piloter slått ut av nervegass» (06.04.2003) og «Norsk kaptein skadd for livet» (07.04.2003). I disse sakene ble eksponeringsproblematikken reist innen flyindustrien.

Artiklene om nervegasseksponering knyttet til oljelekkasjer i turbinmotorer offshore og i fly, ble starten på en større artikkelserie hvor vi så på helseskader blant norske arbeidstagere som er i daglig kontakt med hydraulikk- eller turbinoljer.

Det er verdt å bemerke at også Ekofisksaken, som allerede er redegjort for, på et vis springer ut fra artikkelserien i 2003. I dette arbeidet kom vi i kontakt med rundt 50 skadde oljearbeidere som hadde ulike helseplager etter et arbeidsliv i Nordsjøen.

9. MS-saken

Etter å ha reist problemstillingen i 2003, fortsatte vi å samle informasjon og snakke med kilder som hadde kunnskap om den såkalte MS-saken på Statfjord A. Vi fikk vite at det oppsto bekymring på Statfjord-feltet etter at flere arbeidere på turbinavdelingen på Statfjord A-plattformen begynte å miste redskaper ut av hendene på jobb. Flere opplevde synstap og lammelser.

Opphopningen av MS blant de eksponerte kan være nøkkelen som åpner for godkjent yrkessykdom både blant eksponerte offshore og i flyindustrien. Dette fordi MS er en sjelden nervelidelse som i normalbefolkningen bare rammer én av tusen. Derfor skal de ikke store opphopningen til i et arbeidsmiljø, før arbeidsmedisinerne snakker om et «cluster» som indikerer sammenhengen mellom arbeidsmiljøet og sykdommen.

Først sent på høsten i fjor, satt vi på tilstrekkelig dokumentasjon til at vi ante konturene av et større sakskompleks. Fire syke turbinarbeidere fra Statfjord A hadde fått konstatert symptomer på den sjeldne og fryktede nervelidelsen multippel sklerose (MS). Men hva skjedde videre med saken?

9.1 MS-saken – Problemstillinger og arbeidshypoteser

Flere kilder vi var i kontakt med fortalte oss at Statoil, på feilaktig grunnlag, hadde stanset en medisinsk undersøkelse av de fire turbinmekanikere på oljeplattformen Statfjord A i Nordsjøen som hadde symptomer på MS..

Medisinprofessorene Sverre Langård og Harald Nyland ble leid av Statoil inn for å undersøke de skadde arbeiderne.

En kilde fortalte om hvordan Statoil laget konklusjoner ut av professorenes foreløpige undersøkelser og misbrukte legene på det groveste. Historiene virket så troverdige at vi ville undersøke sannhetsgehalten i påstandene.

- Var det virkelig slik at Statoil stanset forskningen som kunne ha gitt svar på hvorfor turbinarbeiderne ble syke?

Å få klarhet i denne påståtte prosessen, og konsekvensene, var vår hovedproblemstilling da vi gikk inn i sakskomplekset for fullt.

9.2 Nye hypoteser

Ettersom vi begynte å nøste i saken, fant vi dokumentasjon for at Statoil faktisk hadde dysset saken ned. Vi fikk også kjennskap til historier som tilsa at det var langt flere skadde på Statfjord A enn de fire turbinarbeiderne som ble valgt ut i forbindelse med den medisinske undersøkelsen.

Rykter sa at det fantes turbinarbeidere med MS-symptomer, eller annen skade på nervesystemet, også på andre Statoil-opererte plattformer i Nordsjøen.

- Kunne det være slik at Statoil visste om flere syke? Dette ble en ny og viktig arbeidshypotese i våre videre undersøkelser.

9.3 Metodikk

For vel et år siden hadde vi et lengre møte med Harry Stiegler Brevik som vi hadde pleiet jevnlig kontakt med siden første gang vi omtalte MS-saken i 2003. Selv om Brevik ikke er den eneste i skadegruppa som har forsørget oss med vesentlig skriftlig dokumentasjon, ble han vår viktigste kilde i de innledende undersøkelsene.

Brevik har gjennom en årrekke samlet et betydelig skriftlig materiale som langt på vei dokumenterer hvordan Statoil stanset den medisinske undersøkelsen av turbinarbeiderne på falsk grunnlag.

Utfordringen her besto i første rekke av å trekke ut de vesentlige dokumentene, i et materiale som telte hele 1680 sider. Vi sto tilbake med et materiale på rundt 300 dokumenter. Fire ganger i løpet av det siste året gikk vi nøye gjennom denne dokumentasjonen, før vi følte vi hadde tilstrekkelig oversikt over saksgangen.

Ved hjelp av Breviks dokumentasjon og tilleggsdokumentasjon fra andre i skadegruppa, kunne vi etter hvert dokumentere at Statoil hadde opptrådt klanderverdig i prosessen rundt den medisinske undersøkelsen.

Dokumentasjonen ga imidlertid ingen bevis for at det skulle være flere syke turbinarbeidere enn de fire på Statfjord A.

9.3.1 Jakten på flere syke

a) Først ba vi alle våre eksisterende samarbeidspartnere om å bruke sine kontaktnett for å finne navn på turbinarbeidere som etter sigende skal ha MS eller andre skader på nervesystemet. Dette var i første rekke folk i den lille, opprinnelige skadegruppa fra Statfjord A og kontakter i fagforeningen SAFE.

b) Selv tok vi kontakt med flere representanter for fagforeningene på ulike installasjoner i Nordsjøen, og ba dem gjøre tilsvarende søk for oss.

c) Etter saken «Giftoljeskandalen» i 2003 ble Arbeidsmiljøskaddes landsforening (ALF) og Dagbladet kontaktet av rundt 300 mennesker som mente de var skadd etter eksponering for hydraulikk- eller turbinoljer. ALF fikk offentlige midler til å lage en rapport.

Vi gikk inn i denne rapporten og fant omtalt fire turbinmekanikere med skader på nervesystemet. Da disse var anonymiserte i rapporten, ba vi ALF kontakte dem for oss med spørsmål om de kunne tenke seg å prate med Dagbladet.no.

Vår systematiske tilnærming ga resultater. I oktober 2006, satt vi med ei liste på 21 navn på turbinarbeidere fra ulike Statoilinstallasjoner som visstnok skulle ha MS eller andre alvorlige nerveskader.

Vi forsøkte å komme i kontakt med så mange som mulig av disse. Dette resulterte i at vi kunne dokumentere at det var minst åtte i en turbinavdeling på 25 mann på Statfjord A som opplevde symptomer på MS, ikke fire som Statoil konsekvent har hevdet.

Etter at vi trykket sak om dette sent i desember 2006, meldte det seg ytterligere to nerveskadede som hadde jobbet ved turbinene på Statfjord A, slik at vi nå kan dokumentere hele ti skadde i denne turbinavdelingen.

Vi har også navn på MS-syke eller nerveskadde turbinarbeidere på Statfjord B og C og Snorre-plattformen i Nordsjøen.

Fire av navnene på lista over påstått syke turbinarbeidere måtte strykes etter våre undersøkelser. Ytterligere fire klarte vi ikke å få tak i før vi publiserte saker om skadeomfanget sent i desember i fjor. En av disse meldte seg selv for oss etter publisering – en turbinmekaniker med MS.

I skrivende stund har vi journalkopier eller bekreftelse fra relevant medisinsk myndighet på et tyvetalls tidligere oljearbeidere har MS, sterke symptomer på MS eller andre skader på nervesystemet. Antallet er stadig økende.

d) Sent i oktober ble vi varslet av yrkeshygieniker Halvor Erikstein i fagforeningen SAFE om at han hadde støtt på MS-syke Charles Aase som hadde jobbet på turbinavdelingen på Statfjord C.

Vi tok kontakt med ham og fikk tilgang på hans dokumentasjon. Det viste seg at Aase hadde blitt akutt syk under arbeid ved turbinene i 1988. Han mistet synet på det ene øyet og måtte støtte seg til veggene for ikke å falle.

I 1990 fikk han diagnose MS fra Haukeland universitetssykehus. Ved hjelp av historien til Charles Aase, kunne vi i desember trykke uomtvistelige bevis for at Statoil visste om flere syke turbinarbeidere.

Gjennom dokumentasjonssøk hos skadegruppa fra Statfjord, fant vi også skriftelige bevis for at Statoil-ledelsen hadde hatt interne diskusjoner om MS-tilfellet på Statfjord C. Disse ble lagt fram i saken «Statoil visste om flere MS-syke» den 20.12.2006.

Vi dokumenterte i desember 2006 at Charles Aase aldri hørte noe om MS-undersøkelsen på naboplattformen Statfjord A som ble satt i gang i 1992. Overraskelsen ble stor da han leste om den i fagforeningstidsskriftet Arbeidslederen i 1993.

I denne artikkelen, som omtalt på Dagbladet.no i saken nevnt over, tok lederen for turbinarbeiderne på Statfjord A, Olav E. Halvorsen, et oppgjør med Statoils håndtering av den såkalte MS-saken på Statfjord A, og viste til at selskapet sto overfor nok et MS-tilfelle.

9.3.2 Kildearbeid i selskapet

Allerede da vi mottok dokumentasjonen fra skadde Harry Stiegler Brevik for litt over et år siden, bestemte vi oss for å kartlegge og undersøke hvem som var nøkkelpersonene i Statoil i behandlingen av den såkalte MS-saken på Statfjord A.

I erkjennelse av at dagens Statoil-ledelse ikke sitter med førstehåndkunnskap til en prosess som startet tidlig på 90-tallet, ønsket vi å komme i kontakt med så mange som mulig som kunne kaste lys over hva som faktisk skjedde.

Statoil leide inn to menn, professor i arbeidsmedisin Sverre Langård ved Rikshospitalet og professor Harald Nyland ved nevrologisk avdeling på Haukeland universitetssykehus for å undersøke om fire syke turbinarbeidere fra Statfjord A hadde fått den sjeldne og fryktede nervelidelsen multipel sklerose (MS). Ut fra saksdokumentene visste vi at tidligere

bedriftslege på Statfjord A, Dag Mogleiv, også var sentral i prosessen. Det var han som førte pennen da Statoil egenhendig forfattet «sluttrapport MS-saken» i 1993, halvannet år før professor Harald Nyland leverte sin foreløpige rapport.

Mogleiv-rapporten konkluderer med at det ikke er etablert sammenheng mellom symptomene hos de skadde og eksponeringen på Statfjord A. Mogleiv jobber i dag for Stavanger Bedrifts Helsetjeneste AS, og vi var i kontakt med ham ved to anledninger i løpet av 2006.

Mogleiv innrømmet overfor Dagbladet.no at han ikke hadde nødvendig arbeidsmedisinsk kompetanse til å trekke konklusjoner, slik han gjorde i Statoil-rapporten fra 1993. At han likevel gjorde det, forklarer han med at konklusjonene ble trukket på et møte mellom Statoil og medisinsprofessorene Nyland og Langård i november 1992.

Mogleiv, i likhet med Statoilledelsen, viste til at Nyland og Langård rådet Statoil til å avslutte prosjektet.

Var dette sannheten? For oss ble dette en ny og viktig problemstilling. Vi hadde dokumentasjon for at professor Nyland ikke leverte sin foreløpige rapport før i juli 1994. Hvordan kunne han da råde Statoil til å legge saken død allerede i 1992. Dette ble en ny problemstilling.

Det ble også viktig for oss å komme i kontakt med Olav E. Halvorsen, lederen for turbinarbeiderne på Statfjord A som slo alarm om de syke arbeidstakerne i 1992. Vi fant ut at Halvorsen fremdeles jobber i Statoil, dog i en høyere og mer betrodd stilling. Halvorsen ga uttrykk for å huske lite av saksgangen, men han bekreftet en viktig ting:

Det var flere enn fire turbinmekanikere på Statfjord A som opplevde symptomer på alvorlig nerveskade. For oss var denne informasjonen vesentlig, all den tid vi hadde hørt rykter om flere skadde og var på leting etter flere ofre.

Halvorsen kunne imidlertid ikke gi oss svar på hvorfor bare fire ble plukket ut i forbindelse med den medisinske undersøkelsen i 1992. Dette måtte vi undersøke nærmere. Vi var også i kontakt med flere kilder i Statoil-systemet som har førstehåndskjennskap til prosessen rundt MS-saken. Av disse kildene, som ble lovet full diskresjon, fikk vi bekreftet at MS-saken var noe selskapet egentlig aldri har ønsket å komme til bunns i.

Vi fikk høre at selskapets hovedfokus var å få lagt lokk på saken så raskt som mulig. Om ikke annet, var dette informasjon som fortalte oss at vi var på rett spor.

Dagbladet.no undersøkte også hvordan Statoil har håndtert MS-saken de senere årene. Vi avdekket at Statoil, den dag i dag, ikke ønsker fokus på at eksponering ved turbinene kan ha ført til skader på nervesystemet hos arbeidere.

I 2002 slo fagforeningen SAFE alarm om sammenhengen mellom gasser fra jetmotorer og helseskade hos flygende personell, gjennom en resolusjon på sitt årsmøte. Det var dette som var bakgrunnen for Dagbladet-serien «Giftoljeskandalen» i 2003, som også ble en liten start for MS-saken og Flygassaken.

Dagbladet.no kan dokumentere at fagforeningen SAFE hadde et møte med Statoil 31. oktober 2002, der SAFE gjorde oppmerksom på at ny kunnskap om giftige organofosfater i

hydraulikk- og turbinoljer kan kaste nytt lys over den såkalte MS-saken. I møtet satt bedriftslege på Statfjord, Reidunn Ulland von Brandis, Hun var ikke i Statoilssystemet tidlig på 90-tallet, men har hatt ansvar i saken fra rundt år 2000.

Dagbladet.no kan også dokumentere at skadde Harry Stiegler Brevik, bare uker etter dette møtet, mottok 100 000 kroner fra Statoil. Avtalen var at Brevik skulle ha disse pengene som kompensasjon for all tid og midler han hadde brukt for å belyse saken for seg og sine kolleger. Men Statoil brukte utbetalingen for nok en gang å stadfeste at «med dette er saken avsluttet», i et brev til Brevik. Etter en klageprosess fikk Brevik selskapet til å innrømme at saken likevel ikke var avsluttet med utbetalingen av de 100 000 kronene.

Vi fant at Statoil gikk til ytterligere skritt for å nedtone den eventuelle sammenhengen mellom kjemisk eksponering ved turbinene og nerveskader hos arbeiderne.

Selskapet engasjerte SINTEF for å undersøke de hydraulikk- og turbinoljer som er i bruk ved turbinene. Dette resulterte i en rapport som ble levert selskapet i 2005. Dagbladet.no har i samarbeid med fagekspertise funnet store svakheter ved undersøkelsen. Det ble også stilt klare betingelser for forskerne.

- Forskerne skulle undersøke dagens oljer, ikke de som var i bruk i tidligere år.
- Forskerne skulle ikke undersøke på Statfjord A, men konsentrere seg om nyere installasjoner, med mer moderne utstyr.
- Forskerne gjorde tester ved normaloperasjoner, ikke i ekstremisituasjoner med varme oljer som er en forutsetning for dannelse av nevrotoksiske forbindelser.

Det viser seg også at SINTEF mangler analyseverktøy som kan fange opp de nervegassliknende forbindelsene som man tror kan oppstå ved oljelekkasje og høye konsentrasjoner. Det er slike målinger Statens arbeidsmiljøinstitutt nå skal offshore og i fly for å utføre - på oppdrag fra norske myndigheter.

9.3.3 Kjemiske undersøkelser

Fra «Giftoljeskandalen» i 2003 og fram til i dag har vi gjennomgått all vitenskapelig litteratur vi har kommet over om giftige organofosfater som blir brukt som tilsetningsstoffer i turbin- og hydraulikkoljer.

Utgangspunktet var amerikanske helsemyndigheters «Toxological profile on hydraulic fluids», et tusensiders dokument som peker på den mulige helserisikoen forbundet med eksponering for giftige organofosfater i hydrauliske oljer og væsker. Amerikanerne skriver at millioner av arbeidstakere trolig er i det de kaller for en «høyeksponeringsgruppe», men understreker at man står overfor en total mangel på forskning, både nasjonalt og internasjonalt, rundt denne problematikken.

Videre fant vi mye relevant litteratur hos den amerikanske marinen, da flere stridsbåttyper drives av gasturbiner tilsvarende dem man finner offshore og i fly.

Mye av den militære informasjonen viste seg vanskelig å få ut, i kjølvannet av terroranslaget i USA 11. september 2001. Da vi søkte om innsyn i rapporten «Inhalation Toxicity of Vapor Phase Lubrications» som omhandler hvilke stoffer som oppstår når de giftige organofosfatene

brytes ned under oppvarming, fikk vi avslag av Bush-administrasjonen. Årsaken til avslaget var at rapporten kan være til «potensiell hjelp for terrorister». Under oppvarming av organofosfater oppstår nemlig nervegass tilsvarende de som benyttes i kjemisk krigføring.

Vi fikk likevel ut rapporten til slutt ved hjelp av arbeidsmedisinske kontakter, som argumenterte med at de hadde behov for den i forbindelse med arbeidsmedisinske undersøkelser.

Da vi først omtalte problematikken for snart fire år siden, kartla vi hva norske fagfolk vet om giftige organofosfater. Med unntak av professor Frode Fonnum ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) var det knapt et fagmenneske i landet som satt på særlig kjennskap til farene knyttet til eksponering for giftige organofosfater.

Blant arbeidsmedisinere fantes overhodet ingen kunnskap, ei heller blant legene i norsk flyindustri. Det siste var kanskje mer overraskende, da saken har vært diskutert i internasjonal flyindustri i en årrekke.

Den dag i dag er det liten kunnskap om giftige organofosfater i norske fagmiljøer. Vi har imidlertid registrert en økende oppmerksomhet og interesse for problematikken etter at vi har satt fokus på dette.

Norske arbeidsmedisinere venter på forskningsresultater fra Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI), som har fått i oppdrag å undersøke eksponeringsfaren knyttet til giftige organofosfater etter våre avsløringer.

På bakgrunn av den norske kunnskapsmangelen, har vi for stor del måttet søke hjelp hos internasjonale eksperter for å øke vår egen forståelse av denne vanskelige kjemien. Dette vil vi komme tilbake til under redegjørelsen for flygassaken.

9.3.4 Professorene

I 1992 ble professor i arbeidsmedisin Sverre Langård ved Rikshospitalet og professor Harald Nyland ved nevrologisk avdeling på Haukeland universitetssykehus leid inn av Statoil for å undersøke om fire syke turbinarbeidere fra Statfjord A hadde fått den sjeldne og fryktede nerverlidelsen multipel sklerose.

Professorene ble nøkkelpersoner for oss, fordi Statoil hele tida har framholdt at de stanset MS-prosjektet i samråd med Langård og Nyland. Vi ville undersøke om dette har rot i virkeligheten.

Vi tok kontakt med Langård og Nyland for første gang for litt over et år siden. Kontakten med de to medisinprofessorene artet seg svært forskjellig. Langård sa seg uten videre villig til å snakke med oss, og vi hadde et møte med ham på hans kontor på Rikshospitalet.

Allerede i denne samtalen uttrykte Langård sterkt at han aldri hadde rådet Statoil til å avslutte prosjektet. Arbeidsmedisineren sa tvert i mot at han hadde rådet selskapet til å gå i gang med videre undersøkelser.

Da vi kontaktet Nyland i samme periode, ble vi møtt med stor skepsis. MS-professoren ba om å få slippe å bli dratt inn i dette. Han viste til at han også hadde vært engasjert i Dykkersaken, en sak som «nær hadde tatt knekken på ham»..

Nylands motvilje trigget vår interesse ytterligere. Hvorfor ønsket han ikke å snakke om en utredning han selv hadde tatt del i? Vi tok dette spørsmålet med oss i det videre arbeidet.

Et halvt år senere var vi på ny i kontakt med Nyland, som heller ikke denne gangen var villig til å bidra til å belyse saken. Deretter hadde vi ikke kontakt med ham før sent i november 2006, i forbindelse med at publisering av MS-saken var nært forestående.

Da var imidlertid situasjonen den at Statoil lempet all skyld over på nettopp Harald Nyland. Ikke bare holdt selskapet fast ved at Nyland hadde vært en pådriver for å få undersøkelsen stanset. Statoil hevdet hardnakket at Nyland hadde fått kjennskap til at det var åtte, og ikke fire syke turbinarbeidere på Statfjord A, og at det var Nyland som halverte antallet før undersøkelsen ble satt i gang.

Da vi først konfronterte Nyland med disse beskyldningene, var han likevel ikke særlig villig til å uttale seg. Han mente at vi bare var ute etter å ”dumme ham ut på trykk”. Dette utløste en lengre samtale hvor vi argumenterte for at han bare dummet seg ut på trykk dersom han lot Statoils versjon av saken stå uimotsagt. Etter å ha tenkt seg om, valgte Nyland å snakke.

Nyland og nevrologisk avdeling på Haukeland dokumenterte overfor Dagbladet.no at de aldri har gjort noen medisinsk vurdering av andre fra Statfjord A enn de fire som deltok i den foreløpige undersøkelsen i 1992. Både Nyland og Langård avviste på det sterkeste at de hadde hørt om at flere enn de fire hadde blitt syke.

På denne måten raknet Statoils versjon av saken fullstendig. Langård ga også uttrykk for å ha blitt grovt misinformert av selskapet. Han hadde fått vite at turbingruppa på Statfjord A jobbet i et unikt arbeidsmiljø som man ikke finner noe annet sted i verden. Arbeidsmedisineren var altså ikke klar over at samme type turbiner finnes over store deler av Nordsjøen.

Det kom også fram av intervjuene med medisinprofessorene at de ikke var særlig stolte av den jobben de hadde fått gjort i forbindelse med de syke turbinarbeiderne. De lot være å skrive et såkalt «letter to the editor», en rapport som kunne gjøre andre forskere oppmerksom på den hypotetiske sammenhengen mellom eksponering ved turbiner og skader på nervesystemet. Professorene innrømmet også at de ikke hadde mast på Statoil da en videre undersøkelse ikke ble noe av, til tross for at det var forutsatt skulle igangsettes. De skyldte på stort arbeidspress.

Langård og Nyland ble også nøkkelpersoner for oss i den forstand at de reagerte på de nye opplysningen i MS-saken. Da Dagbladet.no dokumenterte en lang rekke nerveskadde og MS-syke turbinarbeidere, mente professorene at det ikke er noe å vente på. Her måtte det bli satt i verk ny forskning så fort som mulig. Langård gikk så langt som å uttrykke at «mye taler for en årsakssammenheng» mellom eksponeringen og skadene. Nyland hevdet at samme kjemiske eksponeringen kan ha forårsaket både MS-tilfellene og de andre nerveskadene de syke hadde fått.

9.3.5 Tilsynsmyndighetene

Har norske myndigheter vært klar over den såkalte MS-saken på Statfjord A i Nordsjøen? Vi hadde hørt rykter som tilsa at dette er en sak som myndighetene helst ikke ønsker fokus på.

- Hvorfor skulle det være slik at myndighetene helst ikke ønsker fokus på dette?

Dette måtte vi undersøke.

Vi snakket med kilder i fagforeningene, kilder i Statoil og med myndighetspersoner. I tillegg gjennomgikk vi ytterligere skriftlig dokumentasjon som folk i skadegruppa var i besittelse av.

Det viste seg at skadegruppa fra Statfjord A hadde involvert datidas tilsynsmyndighet, Oljedirektoratet, da de ikke vant gehør i Statoil for at MS-saken var avsluttet på feilaktig grunnlag. På bakgrunn av våre undersøkelser, kunne vi avsløre at oljedirektør Gunnar Berge hadde blitt forelagt dokumentasjon for hvordan Statoil forsøksvis hadde lagt saken død. Vi kunne også dokumentere at direktoratet aldri tok seg bryet med å undersøke dokumentasjonen som medlemmer av skadegruppa oversendte, og ytterligere dokumentasjon som de tilbød å legge fram, men valgte å stole blindt på Statoil, som beskrevet i artikkelen «Gunnar Berge ble varslet om MS-saken» 15.01.2007.

Denne artikkelen ble trykket på et tidspunkt hvor ansvarlig statsråd Bjarne Håkon Hanssen hadde satt i gang sin fagmyndighet, Petroleumstilsynet, for å vurdere Dagbladet.nos avsløringer i MS-saken og Ekofisksaken. En ukes tid i forveien, hadde store deler av Arbeids- og sosialkomiteen på Stortinget gått ut i Dagbladet.no og krevd at Hanssen må nedsette en uavhengig gransking av både Statoil og ConocoPhillips etter avisas avsløringer.

I skrivende stund venter vi fremdeles på utspill fra statsråden om hvordan han har tenkt å håndtere Dagbladet.nos avsløringer av lovbrudd og neddyssing fra Statoils og ConocoPhillips' side.

Vi valgte bevisst å trykke avsløringen om hvordan tilsynsmyndigheten tok selskapets side i MS-saken, før statsråden var ferdig med sine undersøkelser av Dagbladet.nos avsløringer. På denne måten fikk vi reist spørsmål om arbeids og inkluderingsministeren kan stole på sin egen fagmyndighet som han har spurt til råds.

9.3.6 Bildejakt

Vi sto overfor store utfordringer når det gjaldt å billedlegge MS-saken. Utover oversiktsbilder av plattformer og bilder av hvordan skadelidte ser ut i dag, hadde vi i utgangspunktet lite å illustrere sakene med.

I og med at det i alle år har vært fotoforbud på offshoreinstallasjoner på grunn av eksplosjonsfare, ventet vi at det ville være umulig å finne bilder av turbinarbeidere i en arbeidssituasjon.

Vi kontaktet rundt tjue personer som hadde jobbet på Statfjord-feltet med spørsmål om de hadde bildemateriale vi kunne benytte.

Vi kontaktet også fagforeningspersoner og kilder i Statoil på leting etter relevant materiale. Vi klarte aldri å finne de riktig gode bildene fra arbeidssituasjoner ved turbinene, trolig fordi de ikke eksisterer. Likevel ga arbeidet resultater, i form av at vi kunne trykke bilder av hvordan gassturbinene på Statfjord faktisk ser ut. Vi fikk også bilder av enkelte skadde i et plattformmiljø, selv om vi ikke kunne vise dem fram i arbeid ved turbinene.

9.3.7 Nettet

Også i MS-saken dro vi veksler på nettets unike mulighet for tett kommunikasjon med publikum.

Rett under alle ingressene lenket vi til kolumnesiden «Oljemarerittet», hvor alle MS-sakene og Ekofisksakene ligger samlet. Vi valgte også å lenke til flygasskolumnen før brødtksten i artiklene og i faktaboksene som følger MS-sakene.

Dette gjorde vi for å understreke den sterke sammenhengen mellom MS-saken og flygassaken. Vi fridde også til publikum som måtte ha opplysninger om disse sakene ved å oppgi lenke til undertegnedes e-postadresse til slutt i alle sakene.

Dette ga viktige resultater. Ettersom MS-sakene ble publisert, kom vi i kontakt med ytterligere skadde fra den lille turbinavdelingen på Statfjord A. I dag kan vi dokumentere at det var minst ti skadde i en avdeling som bare telte rundt 25 mann. Vi kom også i kontakt med flere MS-syke og nerveskade som hadde jobbet på andre plattformer og felter i Nordsjøen. Totalt er tallet opp i over tyve, og stadig stigende.

Like viktig ble trykkingen av MS-saken i forhold til å komme i kontakt med norsk flygende personell som mener de er skadd av eksponering for giftige gasser i fly.

Vi ser nå antydning til samme opphopning av MS og nerveskader blant besetning i norske fly, noe vi kommer til å fokusere sterkt på i løpet av våren.

10. Bakgrunn flygassaken

I likhet med MS-saken, trykket vi de første to artiklene om giftgasser i fly i forbindelse med artikkelserien «Giftoljeskandalen» i 2003. Og i likhet med MS-saken, samlet vi dokumentasjon om temaet i årene fram til publisering som for alvor startet på forsommeren 2006.

Som tidligere nevnt, handler Flygassaken og MS-saken om samme type eksponering. Arbeidsmedisinsk er dette et svært spennende område, da denne type eksponering per i dag ikke blir godkjent som yrkessykdom. Vi bedriver altså nybrottsarbeid.

Derfor kan det få betydning for arbeidstakere i hele den industrialiserte verden at Statens arbeidsmiljøinstitutt har fått myndighetsoppdrag om å forske på denne eksponeringen etter våre skrivelser.

Norge er også i en unik posisjon til å forske på denne problematikken, nettopp fordi vi ikke bare har disse turbinene i fly, men også på en rekke plattformer i Nordsjøen.

Opphopningen av MS blant de eksponerte kan være nøkkelen som åpner for godkjent yrkessykdom både blant eksponerte offshore og i flyindustrien. Dette fordi MS er en sjelden nerverlidelse som i normalbefolkningen bare rammer én av tusen. Derfor skal de ikke store opphopningen til i et arbeidsmiljø, før arbeidsmedisinerne snakker om et «cluster» som indikerer sammenhengen mellom arbeidsmiljøet og sykdommen.

11. Flygassaken

Vi hadde en lang utviklingsperiode forut for dette sakskomplekset. Ved siden av å samle dokumentasjon, hadde vi flere møter med relevante kilder.

17. september 2005 hadde vi et møte i Oslo med den anerkjente australske arbeidsmedisineren Andrew Harper som var i Norge i forbindelse med en medisinkongress.

Harper kunne fortelle at en lang rekke framstående medisinere på universiteter i USA, Canada, Storbritannia og Australia alle hadde gjort undersøkelser som antyder en sammenheng mellom flygende personell og nerveskader etter giftgasseksponering.

4. mai 2006 møtte vi Susan Michaelis fra Australia og Tristan Loraine fra England, også i Oslo. Michaelis er tidligere pilot som mener hun er skadd på grunn av eksponeringer for giftige gasser i flytypen BAe 146. Loraine var på det tidspunktet flykaptein i British Airways, men var her som fagforeningen Balpas ekspert på forurenset pusteluft i fly.

Disse kunne fortelle at giftgasshendelser i fly skjer daglig i internasjonal flytrafikk, men at dette er kraftig underrapportert til flymyndighetene fordi selskapene ikke ønsker dette meldt.

De fortalte også at mer enn 1500 skadde piloter og besetningsmedlemmer hadde organisert seg i interesseorganisasjonen AOPIS (**Aviation Organophosphate Information Site**).

Vår interesse var for alvor skapt. Dette ønsket vi å undersøke nærmere.

11.1 Problemstillinger og arbeidshypoteser

I denne saken var det mye vi savnet svar på.

- Hvis så mange flygende personell har tatt skade av eksponering for giftgasser om bord, hvorfor er da ikke dette bedre kjent?
- Hvorfor har vi ikke hørt fra norske flymyndigheter om dette?
- Har vi ikke slike hendelser i Norge?

11.2 Nye hypoteser

I 2003, da vi så vidt rispet i overflaten av denne materien, lærte vi at norske flymyndigheter visste lite eller ingen ting om giftige organofosfater som ved oljelekkasje i flymotoren kan forurense pustelufta i fly med nevrotoksiske gasser.

Da vi kontaktet dem igjen høsten 2006, var dette plutselig et problem «de så alvorlig på, selv om det skjer sjelden hos oss».

Hva var årsaken til at dette plutselig gikk fra å være en ikke-sak til noe en må ta på alvor? Av kilder ble vi fortalt at både amerikanske og britiske myndigheter var i ferd med å undersøke farene knyttet til giftgasser i fly.

- Hvor står dette arbeidet?
- Hva har man funnet ut?

Vi besluttet at vi ikke bare kunne konsentrere oss om norske forhold, men at vi måtte undersøke giftgasshypotesen i forhold til hvordan den blir behandlet i noen av verdens ledende flynasjoner.

11.3 Metodikk

Først og fremst måtte vi både for egen del og for lesernes del tilegne oss kunnskap om hvordan giftige gasser kan finne veien fra flymotoren og forurensning av lufta i kabin og cockpit.

I informasjonsmaterieell fra flyfabrikanter, fant vi at årsaken til at giftige gasser fra flymotorene kan havne inne i kabinen er at alle moderne jetfly faktisk henter kabinluft fra motorene.

Slik har det vært siden 50-tallet, da de første kommersielle jetdrevne passasjerflyene kom i drift. Lufta som brukes i flyenes aircondition er såkalt overskuddsluft, på engelsk kalt «bleed air», fra jetmotoren. Denne lufta egner seg godt fordi den allerede er oppvarmet. Samtidig viser det seg at systemet gjør motorene svært drivstoffvennlige - noe som har ført til at alle flyprodusenter benytter seg av metoden.

Men systemet forutsetter, av hensyn til passasjerene, at lufta som trekkes inn er helt ren. Og det er her problemene oppstår. Olja som smører jetmotorene er svært giftig, og inneholder blant annet organofosfatgruppen TCP som forstyrrer og kan skade sentralnervesystemet hos mennesker.

Hvordan kunne vi enklest mulig framstille dette for leserne? Vi fant at interesseorganisasjonen AOPIS hadde laget en informasjons-DVD om problemet. Filmen inneholdt en sekvens som gir en grafisk framstilling av hvordan giftgassene oppstår og finner veien til kabin- og cockpitlufta. De videokyndige i Dagbladet.no klippet, med tillatelse fra AOPIS, ut denne delen av informasjons-DVDen.. Deretter la vi denne forklarende videosnutten til alle sakene vi publiserte i Flygassaken.

Før vi kunne snevre inn arbeidet, forsøkte vi å lage oss en så god som mulig oversikt over hvilke eksperter vi kunne kontakte i inn- og utland, hvilke nasjoner det var best å titte nærmere på, og hvor vi kunne finne de gode, anskueliggjørende personhistoriene.

11.3.1 Norske luftfartsmyndigheter

Vi ville undersøke i hvilken grad norske myndigheter har oversikt over giftgasshendelser i norske fly. Det viste seg at oversikten er heller mangelfull. Etter at Dagbladet.no ba om opplysninger, lette Luftfartstilsynets analyseavdeling etter mulige hendelser av giftgasser i norske fly fra sommeren 2001 og fram til 2005.

Tilsynet fant 13 gåtefulle hendelser som kan passe med problematikken knyttet til forurenset pusteluft i fly. Seniorrådgiver Jon Sneltvedt understreket at det her kan det være snakk om store mørketall. Dette fordi luftfartshendelser blir rapportert etter følgende fire grader av alvorlighet:

1. Luftfartsulykker
2. Alvorlige luftfartshendelser
3. Luftfartshendelser
4. Driftsforstyrrelser

Luftfartstilsynet gjorde oss oppmerksom på muligheten for at giftgasstilfeller kan ha blitt rapportert som «driftsforstyrrelser» i stor skala. Begrepet brukes om saker som anses å være mindre alvorlig enn luftfartsulykke eller hendelse, men som likevel skal rapporteres til myndigheten. Slike rapporter utgjør det største volumet av avviksrapportering fra selskapene til luftfartsmyndigheten. Men: Disse rapportene er ikke lagt inn i noen database, og norske luftfartsmyndigheter har dermed ikke løpende oversikt.

Vi ba også Luftfartstilsynet om å sjekke stoda for oss i våre naboland. På anmodning fra Luftfartstilsynet i Norge sjekket Luftfartstilsynet på Island sin database fra juni 2005 til mai 2006. De fant sju hendelser med røyk eller gasser i cockpit. I tre av tilfellene var olje kilden til gass eller røyk. Dette gjaldt tre typer Boeing-maskiner, Boeing 747, 757 og 767.

Danske luftfartsmyndigheter, som sitter på oversikt over blant annet hele SAS-flåten, kunne rapportere om over 200 røyk- og gasshendelser de siste fem årene.

11.3.2 Australia

Vi var i kontakt med en rekke piloter fra Australia og Storbritannia som kunne fortelle at de risikerte jobbene sine dersom de meldte fra om slike giftgasshendelser til luftfartsmyndighetene. Dette ville vi forsøke å finne ut av og dokumentere. Derfor bestemte vi oss for å undersøke hvordan ledende flynasjoner som Australia, USA og Storbritannia har håndtert giftgassproblematikken. Vi startet med Australia.

Gjennom pilotorganisasjonene Independent Pilot Association (IPA) og British Air Line Pilots' Association (BALPA), samt interesseorganisasjonen AOPIS fikk vi dokumentasjon som viste at australske myndigheter har gransket giftgassproblematikken.

Allerede i oktober 2000 konkluderte en senatshøring i Australia med at mange gasshendelser i fly ikke blir rapportert til myndighetene.

Undersøkelseskomitéen «Senate Rural and Regional Affairs and Transport References Committee» fant bevis for at piloter og mannskap unnlater å rapportere giftgasshendelser av følgende årsaker:

- Piloter og mannskap ville sette karrieren på spill dersom de rapporterer slike hendelser til flyselskap eller myndigheter.
- Mange piloter og mannskap er blitt fortalt av flyselskapet at gassene ikke er helsefarlige.

Våre kilder hadde altså støtte for sine påstander fra den australske granskingskommisjonen. Men kunne vi klare å bevise at flyselskapene unnlater å melde om giftgasshendelser?

Vi kontaktet alle våre kilder i den internasjonale flyindustrien og ba dem om å hjelpe oss med å finne eventuell dokumentasjon for dette.

11.3.3 Storbritannia

I samtaler med britiske pilotkilder ble vi fortalt at British Airways-kapteinen Dave Hopkinson skal ha blitt førtidspensjonert etter at han ble syk i forbindelse med en gass i cockpit på en Boeing 757-maskin. Det verserte også rykter om at flyselskapet hadde latt være å melde om hendelsen til det britiske luftfartstilsynet (CAA), til tross for at Hopkinson hadde fylt ut en såkalt Mandatory Occurrence Report (MOR) om hendelsen til sitt flyselskap. Etter loven

plikter flyselskapene å rapportere en hver MOR videre til luftfartsmyndighetene, slik at problemet blir kjent for hele industrien.

Dette ønsket vi å undersøke nærmere. Vi kontaktet Dave Hopkinson, og han fortalte Dagbladet.no at han i årevis hadde kjempet for å bevise at British Airways aldri hadde sendt hans alarmrapport videre til britiske luftfartsmyndigheter.

Dette ble starten på vår kontakt med Lord Paul Tyler i det britiske overhuset. Hopkinson kunne fortelle oss at parlamentsmedlemmet Tyler i lengre tid hadde engasjert seg i giftgassproblematikken, og at han 10. januar 2006 hadde tvunget fram et gjennombrudd i saken i det britiske parlamentet.

Fra flykaptein Dave Hopkins fikk vi tilsendt en skannet kopi av hans håndskrevne «Mandatory Occurrence Report», som vi senere trykket på Dagbladet.no. I kontakt med Lord Paul Tyler fikk vi dokumentasjonen som beviser at British Airways unnlater å melde giftgasshendelser til Luftfartstilsynet. Saken om dette er «Her er nødretten ingen fikk høre» og sto på trykk 16.06.2006.

10. januar 2006 ble den britiske regjeringen stilt til veggs i House of Lords:

På vegne av Hopkinson spurte Lord Tyler den britiske regjeringen: *Hvilke rapporter har dere mottatt om den potensielt farlige luftforurensningshendelsen i en Boeing 757 registrert G-BIKI 9. november i 1998?*

Lord Davies av Oldham svarte på vegne av regjeringen: *Det britiske luftfartstilsynet (CAA) har ingen kjennskap til en luftforurensningshendelse i en Boeing 757 registrert G-BIKI 9. november 1998.*

Vi har dokumenter som viser at kaptein Hopkinson, etter spørsmålsrunden i House of Lords, sendte en e-post til britiske myndigheter hvor han ba om en redegjørelse for det han mente måtte være «bevisst feilinformasjon» fra luftfartsmyndighetene. Hopkinson mente CAA er klar over systematisk underrapportering fra flyselskapenes side.

Vi kunne også vise fram svaret han fikk fra CAA 7. februar 2006, som gir det endelige beviset for at British Airways holder tilbake giftgassrapporter: «CAA har sjekket Mandatory Occurrence Reporting database, og kan bekrefte at ingen rapport ble mottatt om en hendelse 9. november 1998. CAA har kontaktet Safety-ledelsen i flyselskapet, men det ser ikke ut til at de kan bekrefte at luft sikkerhetsrapporten noen sinne ble meldt videre til britiske luftfartsmyndigheter», heter det i svarbrevet Hopkinson fikk fra CAA.

Etter omfattende kontakt med britiske kilder, kunne Dagbladet.no dokumentere hvordan flere pilotorganisasjoner og interesseorganisasjonen [AOPIS](#) gjentatte ganger hadde gjort CAA oppmerksom på omfattende underrapportering av giftgasshendelser, uten at CAA tok affære. Vi kunne også dokumentere flere liknende tilfeller av underrapportering som i Hopkinson-saken.

Vi ble raskt gjort kjent med at britiske myndigheters Committee of Toxicity of Chemicals in Food, Consumer products and the Environment (COT) er satt til å granske giftgassproblematikken etter år med påtrykk fra skadde flygere og fagforeninger.

- Flere kilder hevdet overfor oss, uavhengig av hverandre, at denne komiteen egentlig ikke ønsker å finne svar, men konsekvent underslår fakta som peker i retning av at giftgasser i fly er et betydelig problem. Kunne dette virkelig være sant?

Dette ønsket vi å undersøke nærmere.

Vi visste at COT skulle holde åpen høring i Aviation House i London 11. juli 2006. Der ønsket vi å være til stede. Vi fylte ut søknadsskjema innen fristen. På dette tidspunktet hadde vi allerede publisert en rekke artikler om giftgasser i fly og også publisert engelskversjoner av artiklene på Dagbladet.no (redegjøres for i eget punkt). Vi fikk blankt avslag på vår søknad om å få delta som observatører under den åpne høringen. Plassmangel var årsaken britiske myndigheter oppga.

Vi ga oss imidlertid ikke med dette, men spurte isteden vårt kildenettverk i Storbritannia om de ikke kunne ha øyne og ører åpne for at det kunne finnes personer med gyldig invitasjon til COT-høringen som likevel ikke hadde tenkt seg dit. Dette hadde vi i utgangspunktet ingen tro på at vi skulle vinne fram med. Derfor var overraskelsen stor da vi fikk navn og nummer på tidligere flykaptein John Stokes som ikke hadde tenkt å benytte seg av sitt inngangspass til høringen.

Vi tok kontakt med Stokes, som viste seg å ha mistet helsesertifikatet, etter hans egen mening etter å ha blitt utsatt for en rekke giftgasshendelser under flygning. Han sa seg villig til å skanne sin invitasjon til COT-høringen og sende den til oss. I tillegg sendte han en forespørsel til COT-sekretariatet hvor han ba om at vi skulle få være til stede i hans sted.

Vi fikk aldri noen bekreftelse på at dette var i orden, men tok en sjanse og dro til London med en annen manns invitasjon i hende. Da vi troppet opp i Aviation House ble det furore i presseavdelingen. Alle de andre med invitasjon ble geleidet til rommet hvor høringen skulle finne sted. Vi ble holdt tilbake i resepsjonen med en påtvunget kopp te i hånda i påvente av at noen høyere sjefer skulle avgjøre om de kunne la oss slippe inn. Stilt overfor den tredje i rekken av mer eller mindre informasjonsansvarlige i COT-sekretariatet, fikk vi lov til å entre høringslokalet. Vi var ikke forberedt på at komitélederen skulle innlede møtet ved å lese opp navn og stilling på samtlige observatører til stede, og vi høstet en del skjeve blikk da ”on behalf of captain John Stokes, Mr. Asle Hansen, a journalist from Norway” lød fra talerstolen.

Å være tilstede under den åpne høringen ga viktige resultater. Vi satt i salen da nevropsykolog Sarah MacKenzie-Ross ved University College London la fram for komitéen sine resultater fra en klinisk undersøkelse av 27 piloter.

Hennes rapport styrker hypotesen om at nervegassliknende forbindelser i kabin- og cockpitlufta har påført flymannskap uopprettelige nerveskader. Rapporten peker også på at kognitiv svikt hos eksponerte piloter er en betydelig sikkerhetsrisiko.

20 av de 27 pilotene gjennomgikk fett- og blodanalyser. Hos alle ble det funnet spor av en eller flere giftige organiske forbindelser som for eksempel benzen og tolulen. Hos samtlige Boeing 757-piloter ble det funnet spor av nikkell. Det giftige organofosfatet TCP ble påvist hos tre av pilotene.

Gjennom å være til stede, kunne vi avdekke at komitéen underslo Sarah MacKenzie-Ross' giftfunn i møtereferatet som ble publisert senere.

Da vi oppdaget dette, gikk vi inn i tidligere møtereferater fra denne granskingskomitéen og fant flere bevis på det som kan synes som systematisk underslag av uønsket viten

Vi fikk også innsyn i et brev fra interesseorganisasjonen AOPIS til den britiske helseministeren, hvor AOPIS påpeker at granskingskommisjonen, tilsynelatende bevisst, har unnlatt å ta til etterretning viktige forskningsresultater gjort tilgjengelig for kommisjonen av ledende fagekspertise.

Blant annet viser AOPIS til helseministeren at COT skriver at organofosfatet TCP, som kan gi varige skader på nervesystemet hos mennesker, aldri er påvist i fly. Dette til tross for at pilotorganisasjonen BALPA har gjort materiale tilgjengelig for kommisjonen som viser at TCP er funnet i flyets luftfiltre, på veggene i flykabin, på klærne til besetning og i blodet til piloter. Dette er omtalt i saken «- Skremt til taushet av flyindustrien» 28.08.2006.

Dagbladet.no omtalte professor Chris van Netten ved British Columbia-universitetet i Canada i ovennevnte sak. Van Netten har analysert en rekke takfiltre i cockpit på britiskregistrerte Boeing 757-maskiner for å se om det fantes spor av den nevrotoksiske kjemiske forbindelsen trikresylfosfat (TCP).

Professoren analyserte også prøver tatt fra kabinveggene inne i de samme flymaskinene. Prøvene har han fått tilsendt av den britiske pilotorganisasjonen BALPA.

Van Netten slo alarm etter at han fant ubestridelige spor av TCP i samtlige sju fly han har analysert prøver fra.

Vi konfronterte tidligere nevnte Lord Paul Tyler i det britiske overhuset med komitéens underslag av fakta. Han ble ikke overrasket. På trykk i Dagbladet.no ga han følgende forklaring:

- Jeg tror ikke komitéen i utgangspunktet er industriloyal. Men de er svært forsiktige. Det dreier seg om enorme kommersielle virksomheter. Komitéen blir skremt fra å gå hele veien, sa Lord Paul Tyler til Dagbladet.no i saken «- Skremt til taushet av flyindustrien» 28.08.06».

Fagforeningen BALPA la fram dokumentasjon på over 800 giftgasshendelser som er rapportert til deres database. Det britiske luftfartstilsynet, CAA, kunne bare redegjøre for drøyt 200 slike hendelser i samme tidsperiode.

En annen viktig stadfestelse som kom ut av vår deltakelse på den åpne høringen i London var derfor at COT, for første gang, måtte anerkjenne at underrapportering av giftgasshendelser forekommer i Storbritannia.

11.3.4 USA

Våre undersøkelser avdekket at verdens viktigste flynasjon, USA, har snudd i synet på giftige gasser i fly, og iverksatt en datainnsamling som kan få store konsekvenser for flyindustrien på sikt.

19. juni 2006 kunne Dagbladet.no i saken «USA slår alarm om giftgasser i fly» avsløre at det amerikanske luftfartstilsynet 29. mars 2006 sendte ut en såkalt FSAW (Flight Standards

Information Bulletin for Airworthiness), hvor industrien ble beordret til å innføre nye rapporteringsrutiner når det gjelder hendelser med røyk eller gasser i kabin og cockpit.

Hvordan vi kom over denne viktige informasjonen, er nært knyttet til nettets fortrinn som gravejournalistisk medium og vil bli redegjort nærmere for i eget punkt.

USAs nye bestemmelser holder flyindustrien i stram line:

- Vedlikeholdspersonell skal undersøke om flyselskapene har tilfredsstillende prosedyrer for å rapportere, etterforske og følge opp slike hendelser.
- Hver eneste gasshendelse skal følges opp overfor selskapene for å avgjøre om deres rutiner er effektive.
- En hver slik hendelse skal loggføres, slik at komplett og nøyaktig datamateriale blir gjort tilgjengelig for analysering og overvåking av utviklingstrekk.

- De nye retningslinjene skal gjelde alle rapporterte hendelser av røyk eller gasser i cockpit eller kabin som har oppstått mens flymaskinen har vært i drift, understreker Federal Aviation Administration (FAA).

Vi fant også dokumentasjon for at FAA 8. juni 2006 under konferansen. U.S/Europe International Aviation Safety Conference gjorde det krystallklart at underrapportering av giftgasshendelser er et stort problem:

- FAA er i økende grad bekymret over tallrike rapporter om røyk eller gasser i cockpit eller kabin. Våre dataanalyser indikerer at svært mange slike hendelser ikke blir rapportert, meldte Flight Standards Service-direktør i FAA, Jim Ballough, på konferansen.

11.3.5 Hvem er ekspertene?

Skulle vi lage en omfattende artikkelserie om giftgasser i fly, kunne vi ikke med integriteten i behold basere oss utelukkende på kilder i skadegrupper og fagforeninger. Vi så tidlig et klart behov for å komme i kontakt med flest mulig medisinske eksperter som hadde befattet seg med problematikken.

Gjennom litteratursøk fant vi navn på en rekke medisinere som har befattet seg med problematikken. I kontakt med myndighetskilder, flygere og interesseorganisasjoner kom vi over navn på yterligere eksperter.

Gjennom fagforeningen for britiske piloter, BALPA, fikk vi dokumentasjon for at hele 17 eksperter på forurenset pusteluft i fly har skrevet underet opprop på en konferanse våren 2005 for å få myndigheter og industri til å ta inn over seg alvorligheten av problemene.

I løpet av arbeidet hadde vi samtaler eller e-postkorrespondanse med en rekke framstående medisinere;

Professor Chris van Netten ved British Columbia-universitetet i Canada, professor Clement Furlong ved Washington-universitetet i USA, kjemiprofessor Chris Winder fra Australia,

arbeidsmedisiner Andrew Harper fra Australia, den australske lungelegen Jonathan Burdon og nervropsykolog Sarah MacKenzie-Ross ved University College London.

Harper møtte vi personlig i Oslo, MacKenzie-Ross og Furlong møtte vi i forbindelse med nevnte COT-høring i London.

På samme måte som de nevnte ekspertene enes om at giftgasser i fly er til fare for både helse og flysikkerhet, fant vi at flyselskapenes sjefsleger konsekvent nekter for at langvarig lav eksponering for giftgassene ikke kan skade helsa. De er dog enige i at kortvarig høy eksponering kan gå på flysikkerheten løs, men framholder at dette skjer sjelden.

11.3.5 Redaksjonsledelsen

Undertegnede journalist ønsket ikke å jobbe alene med Flygassaken av to årsaker. For det første har vi indisier på at tre flyhavarier som har kostet menneskeliv kan ha sammenheng med giftgasser i cockpit. For det andre er vi i kontakt med kilder som kan hjelpe oss med å få gjennomført egne undersøkelser av giftgasser i fly.

Undertegnede journalist ønsket en makker som kunne ha sørget for fortløpende oppdatering i forhold til å følge disse sporene.

Dette ønsket ble flere ganger luftet overfor redaksjonsledelsen. Kollega Kristoffer Egeberg er blitt co-byline på de fleste av flygassakene. Egeberg bidro innledningsvis med å innhente tall fra norske luftfartsmyndigheter.

I et møte med redaksjonsledelsen høsten 2006, ble det avgjort at de ikke så behovet for å sette to journalister på saken. Dette fordi ingen konkurrerende medier var på saken. Redaksjonsledelsen kunne derfor ikke se at vi var i tidsnød i forhold til å drive saken videre.

11.3.6 Nettet

I Flygassaken opplevde vi til fulle hvordan nettets kommunikasjonsmuligheter med leserne kan gi viktige resultater.

a) Vi åpnet flere av sakene for debattinnlegg fra leserne. Allerede i juni 2006 forsto vi at vi hadde lesere der ute som visste hva vi skrev om, men som ikke var i stand til å forstå det fordi de ikke har norsk som morsmål. Ved selv å gå inn og svare på et debattinnlegg kom vi i kontakt med en pilot i et europisk flyselskap som meldte om store problemer med svimmelhet, kvalme og hodepine under flygning, relatert til giftgasser i fly. Det var gjennom denne kontakten at vi først fikk høre at vi burde sjekke hva amerikanske flymyndigheter hadde bestemt seg for angående gassproblematikken. Sånn sett var den viktige artikkelen «USA slår alarm om giftgasser i fly» 19.06.06 en direkte følge av nettbasert kontakt med leserne.

b) Vi fikk stadige tilbakemeldinger fra fagforeninger, interesseorganisasjoner, piloter og flygende personell i utlandet om at de svært gjerne ville ha mulighet for å lese artiklene våre på engelsk. Vi utredet muligheten for dette, og fant ut at det verken var særlig dyrt eller arbeidskrevende å gjennomføre dette. Derfor sendte vi artikler til engelskoversettelse hos byrået Norsk Språkservice etter som de ble publisert. Vi laget en link i ingressen i Flygassakene som vi kalte «english version» (se vedlegg over publiserte saker». Ved å klikke på denne, kom leseren inn i den engelske versjonen av saken. I engelskversjonen av saken

laget vi også en klikkbar link som vi kalte «english versions». Ved å klikke på denne, kommer leseren inn på en oversiktside over samtlige artikler som er oversatt til engelsk.

Vi spredte linken til denne oversiktssiden til vårt kildenettverk i utlandet, slik at den kunne spres til så mange som mulig i flyindustrien. Tilbakemeldinger tyder på at ikke bare flygende personell har vært på Dagbladet.no for å lese. Britiske luftfartsmyndigheter fulgte med på hva vi skrev.

Engelskversjoner av sakene skaffet oss kontakt med en rekke kilder i flyindustrien som ga oss ryggdekning for mange av påstandene vi bare hadde annenhåndsinformasjon om. Vi fikk bakgrunnskilder som kunne bekrefte at piloter risikerer å miste jobben dersom de melder om giftgasshendelser, vi kom i kontakt med flere kilder som selv hadde unnlatt å rapportere slike hendelser i frykt for represalier og vi fikk ryggdekning for påstanden om at giftgasshendelser skjer hyppig i internasjonal flytrafikk.

c) I september 2006 fikk vi flere e-poster fra internasjonale flykilder som gjorde oss oppmerksom på at det var linket til Dagbladet i det brukerbaserte nettleksikonet Wikipedia under overskriften «Bleed Air». Bleed Air er betegnelsen på blødeluftsystemet som innebærer at moderne fly trekker pusteluft fra maskinens motor.

d) Publisering av engelskversjoner førte også til at det ble linket til Dagbladet.no på en offisiell amerikansk myndighetsside for arbeidsmiljø. Vi kom faktisk i kontakt med en kilde, som gjennom denne linken, hadde funnet ut at vi skrev om giftgasser i fly.

e) Vi søkt også etter kilder i verdens største nettforum for piloter og flygende personell, Professional Pilots Rumours Network (PPRuNe). I en lengre periode overvåket vi innleggene som ble lagt inn, og meldte oss inn i debatten da det av og til ble fokusert på gasser i kabin eller cockpit. Også på denne måten kom vi i kontakt med piloter som hadde erfaring med giftgasshendelser om bord. Vi opprettet også vår egen profil i dette nettforumet, fortalte hva vi skrev om og inviterte piloter til å ta kontakt dersom de hadde informasjon. Denne manøveren kom vi dessverre ikke særlig langt med. Hvis vi skrev et innlegg hvor vi snakket om «toxic fumes in aircraft» eller «contaminated cabin air», tok det maksimalt en halvtime før innlegget var sensurert bort fra nettforumet. Forklaringen vi fikk fra ledelsen for nettstedet var at det måtte styrebehandles hva en journalist eventuelt kunne få lov til å etterspørre. Vi merket oss at nettforumet ser ut til å leve godt på tung annonsefinansiering fra framtrepende aktører i flyindustrien.

f) På forsommeren 2006 hadde vi også et nettmøte med forskningssjef Pål Molander ved Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) hvor han fikk anledning til å svare på spørsmål om giftgasser i fly fra Dagbladet.nos lesere. Responsen var stor. Etter våre avsløringer har STAMI fått i oppdrag fra myndighetene å forske på giftige gasser i fly og på turbiner offshore.

12. Konfrontasjoner

Dagbladet.no har i løpet av prosjektet framsatt en rekke dokumenterte påstander om hvordan oljeselskaper og tilsynsmyndighet har håndtert ulike aspekter av kjemisk helsefare offshore. Kontakten med oljeselskapene har vært løpende fra sak til sak, og selskapene har, med ett unntak, visst hvordan de ville bli sitert på trykk før saken ble publisert.

Petroleumstilsynet og statsråd Bjarne Håkon Hanssen har ved flere anledninger blitt konfrontert og bedt om reaksjon på særlige avsløringer. I MS-saken ble både Oljedirektoratet, Petroleumstilsynet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet konfrontert med dokumenterte påstander om at tilsynsmyndigheten løp fra sitt ansvar.

12.1 ConocoPhillips

I forbindelse med de innledende avsløringene av kreft og giftskader på Ekofisk i november og desember 2005, var kontakten med ConocoPhillips avmålt høflig, med unntak av noen mindre diskusjoner om ordlyden i nedrykkere og faktarammer, som vi kom til enighet uten de store klinsjene.

Da undertegnede journalist hadde en måneds ferie i januar 2006, før han begynte i nettredaksjonen første februar, trodde nok ConocoPhillips at stormen hadde blåst over. Men det tok ikke lang tid etter at vi fortsatte å avsløre nye sider av arbeidsforholdene på Ekofisk, før selskapet la seg på en langt mer aggressiv linje.

Allerede 23. februar 2006 skrev ledelsen i ConocoPhillips brev til nettredaktør Esten O. Sæther og daværende ansvarlig redaktør Thor Gjermund Eriksen. Selskapet mente vi ikke hadde dekning for følende påstand:

«Dagbladet har avdekket en opphopning av giftskader, kreft og dødsfall blant oljearbeidere på Ekofiskfeltet i Nordsjøen, som opereres av ConocoPhillips». Avslutningsvis gjorde selskapet det klart at «ConocoPhillips vil nå søke ekstern bistand for å vurdere måten Dagbladet velger å fremstille denne saken på».

Vi fant ut at oljeselskapet, som har en egen avdeling med juridisk ekspertise, hadde engasjert advokatfirmaet Riisa & Co.

Vi besvarte klagebrevet med at vi ikke kunne se at vi har trykket noe vi ikke kan dokumentere. 6. april 2006 fikk redaktørene nytt brev fra ConocoPhillips.

«Når Dagbladet skriver at Dagbladet gjennom en rekke artikler har dokumentert en opphopning av giftskadde, kreftsyke og døde oljearbeidere som har jobbet på ulike installasjoner i Nordsjøen, må det være hevet over enhver tvil at Dagbladet har konkludert med at plagene og sykdommene skyldes eksponering arbeiderne har blitt utsatt for i Nordsjøen», skrev ConocoPhillips. Avslutningsvis skrev ConocoPhillips at ”selskapet håper å unngå å klage Dagbladet inn for PFU i sakens anledning.

Til tross for at vi aldri hadde trukket noen konklusjon om at oljearbeiderne var blitt syke på grunn av eksponeringen på Ekofisk, forlangte selskapet at vi skulle føre dokumentasjon for dette.

I forbindelse med vårt svarbrev til selskapet, fikk vi uventet drahjelp fra trygdemyndighetene. På samme tid godkjente Folketrygden at tidligere oljearbeider Rune Bergmanns plager i sin helhet kan tilskrives eksponeringsforholdene på Ekofisk. Vi har ikke mottatt flere brev fra ConocoPhillips etter at vi trykket saken om Rune Bergmann 19.04.06.

Selv om ConocoPhillips har framstått som aggressive i brevs form, har vår kontakt med presseansvarlige Kurt Michelsen og informasjonssjef Ingvar Solberg gjennom hele prosessen vært gemyttlig.

Eksempelvis kan vi nevne episoden da vi kontaktet Solberg før jul i fjor for å tilby selskapet å kommentere giftbildene vi hadde fått fra Ekofiskkilder.

«Hei Asle. Du ringer vel bare for å ønske god jul og godt nyttår», hilste informasjonssjefen.

12.2 Statoil

Statoil har stort sett ikke uttrykt misnøye med hva vi har fremmet i artikler eller hvordan vi har sluppet dem til i spaltene, med ett viktig unntak hvor vår kontakt med Statoil tilspisset seg.

Det var i forbindelse med avsløringen av MS-saken i desember 2006. Vi hadde konfrontert Statoil med at vi kunne dokumentere langt flere syke på Statfjord A og at vi kunne dokumentere at selskapet visste om flere MS-syke turbinarbeidere.

Informasjonssjef Geir Gjervan innledet sitt tilsvarebrev 18.12 2006 med en personlig kommentar til undertegnede journalist, hvor han skrev:

«På en dårlig dag har mange av oss symptomene som inngår i diagnosen MS, men det er ikke gitt av vi dermed har diagnosen. Dette kan jo være symptomer som synstap, nummenhet og visshet, kraftsvekkelse, ustø gange, dobbeltsyn, økt trøttbarhet, varmeintoleranse, delvise eller fullstendige lammelser og en fornemmelse av elektrisk støt langs ryggsoylen ved bøyning i nakken.»

Vi var klar over at Statoil-ledelsen ikke hadde ment at denne uttalelsen skulle gjøres kjent for allmennheten. I samråd med redaksjonssjef Helge Øgrim, desksjef Jon Reidar Hammerfjeld og vaksjef Bjørn Bore i Dagbladet.no kom vi likevel til at denne uttalelsen sier mye om hvordan Statoil ser på MS-saken, og vi var ikke i tvil om at vi måtte lage sak på dette, 21.12.06.

Etter at vi hadde trykket artikkelen, ringte informasjonssjefen og sa han var lei seg. Han fortalte at han opplevde at tillitsforholdet oss i mellom var brutt, og at han i fortsettelsen ville være langt mer formell i sine uttalelser. Vi svarte at vi så oss nødt til å trykke denne uttalelsen fordi den sier noe om Statoils holdninger i MS-saken.

Det viste seg at kommentarmuligheten i saken ga en artig «twist». En observant leser skrev at listen over symptomer var nøyaktig den samme som fantes på MS-forbundets hjemmesider (ms.no).og publisert av Rune Midgard, overlege ved Nasjonalt Kompetansesenter for MS.

Da dette ble kjent reagerte MS-forbundet med å publisere artikkelen Statoil-sjef: «- Vi har alle litt MS». MS-forbundets generalsekretær, Mona Enstad, sier i denne at Statoils uttalelse er «en total bagatellisering av en alvorlig kronisk sykdom.»

Nær to måneder før publisering av MS-saken «Stanset granskingen av giftgaten» 14.12.2006, var vi i møte med Statoilledelsen om saken på bedriftshelsetjenestens hovedkontor på Sandsli utenfor Bergen. På dette møte ga sjefslege og helsedirektør i selskapet, Aud Nistov, uttrykk for at dersom det skulle komme fram informasjon om flere skadde i våre avsløringer, ville dette bli tatt svært alvorlig opp fra Statoils side.

Etter at vi hadde tykket informasjonssjefens uttalelse om at alle kan ha MS-symptomer på en dårlig dag, ringte vi Nistov og spurte hvordan hun kunne gå god for slike uttalelser. Hun reagerte med vantrø og sjokk. Helsedirektøren hadde ikke hatt anledning til å bistå i tilsvarprosessen. Kilder sier at hun var opptatt i fusjonsforhandlingene mellom Statoil og Hydro.

12.3 Myndighetene

Norske myndigheter er ved flere anledninger i prosjektet blitt konfrontert med manglende oppfølging av kjemisk helsefare offshore. I hasterapporten som ble levert statsråd Bjarne Håkon Hanssen 23. desember 2005, innrømmet Petroleumstilsynet at myndighetene historisk sett hadde hatt for dårlig oppfølging av kjemisk helsefare. Samtidig ble det påpekt at arbeidsforholdene er under langt strengere overvåking i dag.

Først i avsløringene om MS-saken ble myndighetene konfrontert med en faktisk påstand om at de, mot bedre vitende, hadde unnlatt å føre tilsyn med et oljeselskap.

Oljedirektør Gunnar Berge, som hadde øverste ansvar for tilsynsmyndigheten på nittitallet, nektet å uttale seg i saken. Han spilte ballen over til Petroleumstilsynet, som er ansvarlig fagmyndighet i dag. Tilsynet nøyde seg med å konstatere at myndighetene, etter en redegjørelse fra Statoil, ikke hadde funnet grunn til å betvile selskapets opplysninger om behandlingen av MS-saken. Samtidig er Petroleumstilsynet i den situasjon at de ikke kan unnlate å reagere på de nye opplysningene som er kommet fram om en stor gruppe av syke turbinarbeidere med skader på nervesystemet. Vi fikk vite at tilsynet i januar 2007 har hatt et møte med Statoil om saken, hvor de har bedt Statoil om å komme tilbake med utfyllende dokumentasjon om prosessen.

I skrivende stund venter vi på at statsråd Bjarne Håkon Hanssen skal beslutte hvordan departementet skal gripe fatt i Dagbladet.nos avsløringer i Ekofisksaken og MS-saken. Vi har selvfølgelig konfrontert departementet med det faktum at tilsynsmyndigheten, som skal gi råd til statsråden i disse undersøkelsene, selv sto på selskapets side i MS-saken. .

13. Konsekvenser av artikkelseriene

Her følger en gjennomgang av hvilke konsekvenser våre prosjekter har utløst fra «Giftoljeskandalen» i 2003 og fram til i dag:

- I begynnelsen av mai 2003 ga Direktoratet for arbeidstilsynet Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) i oppdrag å lage en hasterapport om giftstoffer i hydraulikk- og turbinoljer på det norske arbeidsmarkedet.
- Høsten 2003 fikk Arbeidsmiljøskadde Landsforening (ALF) en ekstrabevilgning fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet til arbeidet med å registrere personer med mulige yrkesskader etter eksponering for giftig olje.
- STAMI utarbeidet i løpet av sommeren 2003 felles retningslinjer til helsevesenet om hvordan allmennpraktiserende leger skal forholde seg til arbeidstakere med disse symptomene og hvordan de skal utredes.
- Ansvarlig statsråd Victor Norman foreslår å bevilge 5,2 millioner kroner til STAMI over statsbudsjettet 2004 til et forskningsprosjekt om arbeidstakere kan ha blitt påført skader av giftig olje. Prosjektet skal gå over fire år og ledes av STAMI. De skal finne en metode for å påvise organofosfatforgiftning av mennesker.

- St. Olavs hospital i Trondheim fikk høsten 2003 bevilget penger til å samordne resultatene fra utredningene av giftoljeskadde.
- Ved årsskifte 2003/2004 ble forsker Kasper Solbu ansatt i doktorgradsstipendiat ved STAMI. Hans oppgave blir å utarbeide metoden som kan avdekke organofosfatforgiftning. Solbu er under ledelse av avdelingsleder, doktor Pål Molander ved STAMI.
- I november 2005 beordret ansvarlig statsråd Bjarne Håkon Hanssen en granskingsrapport som skal danne grunnlaget for et eget kapittel om kjemisk helsefare i HMS-meldingen offshore som han skal levere Stortinget til våren. Arbeidsgruppa bak rapporten har skissert en rekke tiltak som bør gjennomføres for å bedre kjemikaliesituasjonen offshore
- Rundt årsskiftet 2005/2006 snudde oljebransjen og vil likevel samarbeide med Kreftregisteret for å undersøke kreftfaren offshore.
- I mai 2006 opprettet Petroleumstilsynet nok en arbeidsgruppe som skal «identifisere og prioritere forsknings- og utviklingsbehov ved tidligere og nåværende eksponering for kjemikalier i petroleumsvirksomheten».
- I mai 2006 ytret stortingsrepresentant Åse Gunhild Woie Duesund (Krf) i Arbeids- og sosialkomitéens ønske om at det etableres en egen erstatningsordning for oljeofrene.
- I juni 2006 besluttet stortingsflertallet at det skal iverksettes forskning og undersøkelser som skal tvinge fram sannheten om hva oljearbeiderne har vært utsatt for av kjemikalier i Nordsjøen.
- I juni 2006 innrømmet britiske luftfartsmyndigheter for første gang at giftige gasser i kabin eller cockpit kan være en sikkerhetsrisiko.
- Samme måned innrømmer SAS Braathens at de har hendelser med giftige gasser om bord.
- Etter avsløringen i juni 2006 om at USA skjerper rutinene for rapportering av giftgasshendelser i fly, gikk norske luftfartsmyndigheter ut og varslet mulig skjerping også av norske rapporteringsrutiner.
- I august 2006 ble det kjent at Statoil hadde utarbeidet en selvkritisk rapport som innebærer at oljegiganten vil skjerpe kontrollen med kreftfremkallende og giftige kjemikalier offshore.
- Våren 2006 fikk Rune Bergmann Folketrygdens godkjenning for at han er yrkesskadd av eksponering på Ekofisk. Etter at Dagbladet.no i november 2006 avslørte at NAV Utland hadde ruget på saken hans i sju måneder, fikk Bergmann endelig penger til tak over hodet.
- Blodkrefttrammede Lars Ivar Randen har fått trygdesaken sin lagt på is til tross for negativ yrkesmedisinsk utredning som en direkte konsekvens av at Dagbladet.no avslørte dobling av blodkreftfrisiko blant oljearbeidere i august 2006. Trygdemyndighetene avventer utdypende informasjon fra forskerne..
- I september 2006 ble det kjent at tidligere oljearbeider Jan Terje Biktjørn får 1,5 millioner kroner etter forlik med Vesta Forsikring.
- I september 2006 hadde STAMI ferdigstilt en oppfinnelse som kan monitorere giftgasser som oppstår i fly (se vedlagt dokumentarvideo).
- Ved årsskiftet 2006/2007 krevde sentrale politikere i arbeids- og sosialkomitéen på Stortinget at statsråd Bjarne Håkon Hanssen beordrer uavhengig granskning av oljeselskapene ConocoPhillips og Statoil etter Dagbladet.nos avsløringer i Ekofisksaken og MS-saken.

- STAMI har forespurt både norske flyselskaper og oljeselskaper om de for lov til å gjøre målinger og analyser av giftgasser som kan oppstå i forbindelse med turbinmotorene.

Ved årsskiftet 2006/2007 ventet STAMI fremdeles på svar fra både flyindustrien og offshoreindustrien.

14. Erfaringer med nettpublisering vs. papirpublisering

Artikkelseriene, slik de framstår, kunne aldri ha vært trykket i papir, verken når det gjelder antall saker eller lengde på enkelte artikler.

Istedenfor å skrive «Dagbladet sitter på dokumentasjon som viser at» for å begrense plassbruk, åpner nettet for å faktisk vise fram dokumentasjonen i langt større grad. Det er også en åpenbar fordel å kunne linke direkte til de rapporter vi omtaler, slik at publikum kan se at det vi skriver faktisk er sant.

Flygassaken hadde trolig fått et vesentlig mindre omfang, skulle den ha blitt trykket i papiravisa.

Jeg jobbet fem år i dagbladets papirredaksjon før jeg begynte i nettredeksjonen i februar 2006. Min erfaring tilsier at papiravisa aldri ville ha trykket en artikkelserie som Flygassaken med så lite fokus på norske personer og forhold. I nettredeksjonenes verden er landegrensene helt åpenbart mindre vesentlige.

I begynnelsen av min nettilværelse fryktet jeg at saker trykket i nettavisa skulle ha mindre gjennomslagskraft enn trykket i papir. Dette fant jeg raskt ut at var en ubegrunnet frykt.

Først da jeg trykket avsløringen om dobbelt blodkreftrisiko i Nordsjøen i juni 2006, ble Ekofisksaken tatt opp av andre riksdekkende medier. Samme dag var Dagbladet.no-oppslaget tema i både Dagsrevyen og på TV2-nyhetene.

Jeg er kommet til den mening at papiravisa bare har en fordel som gravejournalistisk medium som nettet ikke kan matche. Papiravisa har muligheten til å dra på titler og reportasjebilder i en helt annen skala enn det som er mulig i en nettavis.

Ut over dette, har nettavisa en hel rekke gunstige virkemidler å ta i bruk som papiravisa ikke har. På nettet får du plass til all relevant informasjon du måtte ha i en sak. Dette gjelder ikke bare tekstlengde, men nettet har heller ingen begrensninger i forhold til hvor mange bilder som kan følge en sak. Og kommer du over levende bilder, slik vi gjorde av eksponeringsbilder fra Ekofisk, kan du lage tv på nett. Lydfiler kan også legges ut, for den saks skyld.

Jeg ser det også som en åpenbar fordel at man på nett kan legge artikkelserier i klikkbare kolumner. Dette gjør det lettere for publikum å få oversikt over hva som tidligere er skrevet i saken.

Nettets søkbare arkivsystem gjør det dessuten enklere for publikum å få fatt i eldre saker de er på leting etter.

15. Kildegrunnlaget

Her følger en summarisk oversikt over kildegrunnlaget for våre artikkelserier:

300 - 400 muntlige kilder – svært mange av disse er selvfølgelig kjemikalieskadde vi har vært i kontakt med, men også advokater, kjemikere, forskere, myndighetspersoner, yrkeshygienikere, leger og flygende personell inngår i vårt muntlige kildegrunnlag..

Jeg har et meget stort skriftlig materiale, nøye systematisert og arkivert i dette prosjektet. Det dreier seg om utallige pasientjournaler, kjemiske målerapporter, forskningsrapporter, lovverk, saksdokumenter knyttet til spesielle prosesser, som for eksempel MS-saken og myndighetsdokumenter.

16. Tidsbruk

Helt siden «Giftoljeskandalen» i 2003 og fram til i dag, har dette vært et sideprosjekt i tillegg til annet journalistisk arbeid. Det er vanskelig å redegjøre for hvor mye tid jeg har brukt på prosjektet. Mye av arbeidet er gjort i ledige stunder og i fritida

I perioder hvor jeg planlegger nye avsløringer, som i Flygassaken på forsommeren 2006 og i MS-saken i november 2006, går jeg ut av vaktturnus to, tre uker før publisering. I disse periodene jobber jeg intensivt med sakene, så å si døgnet rundt, sju dager i uka. Deretter går det slag i slag til sakene er publisert.

Ellers klarer jeg som regel å drive Ekofisksaken, Flygassaken og MS-saken videre i normal arbeidstid.

Denne type arbeid krever likevel at du er villig til å investere en del fritid. Det går knapt en ettermiddag uten at jeg har minst en kildesamtale som er relatert til prosjektet mitt.

17. Vedlegg

I: Samleside for saker om Ekofisk og MS

II: Samleside for saker om flygass

III: Eksempler på bruk av video i saker på Dagbladet.no

IV: Sakskompleks Oljemarerittet

V: Sakskompleks Flygassaken

VI: Metoderapport til SKUP 2003: «Giftoljeskandalen»

VII: Metoderapport til SKUP 2005 «Kjemisk helsefare»

VIII: CD med høyoppløselige avbildninger av sakskompleksene, metoderapportene og videodokumentarer presentert på Dagbladet.no

18. Sted og dato

Mandag 15. januar 2007.

Asle Hansen
sign-